

KWR 2020.048 | Juli 2020

**Gedragscode Wet
natuurbescherming
voor drinkwater-
bedrijven.
Onderdeel
soortbescherming.**

Bestendig beheer en onderhoud

Gedragscode Wet natuurbescherming voor drinkwaterbedrijven Onderdeel soortbescherming

Bestendig beheer en onderhoud

KWR 2020.048 | Juli 2020

Opdrachtnummer

400664

Projectmanager

Edu Dorland (KWR)

Opdrachtgever

Vewin

Kwaliteitsborger

Anton Alberts (Ecogroen)

Redactie

Marco van der Sluis, Mariska Salomons en Rienk
Apperloo (Ecogroen)

Verzonden aan

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, Vewin

Jaar van publicatie
2020

Meer informatie

Dhr. E. Dorland
T 030-6069532
E Edu.Dorland@kwrwater.nl

PO Box 1072
3430 BB Nieuwegein
The Netherlands

T +31 (0)30 60 69 511
F +31 (0)30 60 61 165
E info@kwrwater.nl
I www.kwrwater.nl

KWR

**eco
groen**

KWR 2020.048 | Juli 2020 © KWR

advies & ingenieursbureau

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

Inhoud	2
1 Inleiding	4
1.1 Gedragscode drinkwaterbedrijven	4
1.2 Doel van de gedragscode voor drinkwaterbedrijven	4
1.3 Belang van de ingreep/ Juridische onderbouwing van deze gedragscode	5
2 Reikwijdte en geldigheid van de gedragscode	7
2.1 Afbakening werkzaamheden	7
2.2 Werkzaamheden waarvoor de gedragscode geldt	7
2.3 Afwijken van de gedragscode	8
2.4 Geen gebruik maken of gebruik maken van een andere gedragscode	9
2.5 Geldigheid bij Natura 2000-gebieden/ Natuurnetwerk Nederland	9
2.6 Calamiteiten	9
2.7 Onvoorziene omstandigheden	10
2.8 Samenhang met de Praktijkcode Drinkwater	10
3 Organisatie	12
3.1 Algemene uitgangspunten	12
3.2 Borging in het bedrijf	12
3.3 Ketenverantwoordelijkheid	12
3.4 Onderzoek naar beschermde soorten	13
3.5 Opstellen ecologisch werkprotocol	14
3.6 Aantoonbaar werken volgens de gedragscode	14
3.7 Evaluatie & monitoring	15
4 Voorzorgmaatregelen per activiteit	16
4.1 Uitbaggeren, schonen en leegpompen van slibvelden, spoel- en of overstortvijvers	16
4.2 Schonen infiltratiewateren	18
4.3 Onderhouden en plaatsen peilbuizen en productieputten en putregeneratie	21
4.4 Onderhoud bedrijfsgebouwen	25
4.5 Onderhoud en vervangen leidingen en kabels op bestaand tracé, inbouw en reparatie	27
4.6 Onderhoud aan beschoeiing, steigers, dammen, sluizen en duikers	30
4.7 Schonen van watergangen en maaien van oevers	34
4.8 Baggeren van waterbodems	37
4.9 Werkzaamheden aan houtige beplanting	40
4.10 Begrazing	44

4.11	Onderhoud aan en plaatsen van hekken, afrasteringen, wildrasters en terreinmeubilair	46
4.12	Maaien van graslanden, bermen en rietlanden	49
4.13	Plaggen, maaien en chopperen van heide, veenmosrietland en duingraslanden	52
4.14	Onderhoud van paden en wegen	54
5	Bijlagen	57
	Bijlage I Wet natuurbescherming	58
	Bijlage II Beschermde soorten	61
	Bijlage III Jaarrond beschermde vogelnesten	66
	Bijlage IV Beschrijving werkzaamheden drinkwaterbedrijven	67
	Bijlage V Goedkeuringsbesluit	72
	Bijlage VI Gedragscode Wet natuurbescherming voor drinkwaterbedrijven. Onderdeel Soortenbescherming.	72

1 Inleiding

1.1 Gedragscode drinkwaterbedrijven

Dit is de tweede versie van de gedragscode voor beschermde soorten Wet natuurbescherming voor bestendig beheer en onderhoud bij drinkwaterbedrijven. Deze gedragscode is de opvolger van de in 2009 goedgekeurde versie.

De drinkwaterbedrijven hebben de afgelopen jaren ervaring kunnen opdoen met het werken met een gedragscode. Uit de evaluatie, die in 2014 is uitgevoerd, blijkt dat de drinkwaterbedrijven graag gebruik blijven maken van een gedragscode. Motivatie om te werken met een gedragscode is gelegen in een stimulans voor een eenduidige werkwijze, een vermindering van de administratieve belasting (minder ontheffingsaanvragen, minder proceduretijd) en het leveren van een bijdrage aan zorgvuldig omgaan met flora en fauna. Daarmee faciliteert het gebruik van de gedragscode een planmatige uitvoering, waarbij tegelijk rekening wordt gehouden met de aanwezige flora en fauna.

De Gedragscode Drinkwaterbedrijven uit 2009 is geschreven conform het wettelijk kader van de voormalige Flora- en faunawet. Sinds 2017 is de Wet natuurbescherming van kracht en hierin is de bescherming van beschermde soorten geregeld. In deze versie is de gedragscode in lijn gebracht met het beschermingskader van de Wet natuurbescherming, onderdeel soorten. Daarnaast zijn de volgende onderdelen toegevoegd dan wel aangepast:

- Het wettelijk kader is toegevoegd aan bijlage I.
- De bescherming van jaarrond beschermde nesten is toegevoegd.
- Overzichten met aanwezige en te verwachten beschermde soorten en broedvogels met jaarrond beschermde nesten zijn toegevoegd in bijlage II en III.
- De ketenverantwoordelijkheid en archivering zijn verder uitgewerkt.
- Een paragraaf over omgaan met onvoorziene omstandigheden is toegevoegd.
- Het onderhoud aan spoelvijvers is duidelijker beschreven.
- Het onderhoud aan infiltratiewateren is als activiteit toegevoegd, omdat dit door droogval afwijkt van onderhoud aan gewone watergangen.
- De voorzorgsmaatregelen zijn weergegeven in overzichtelijke tabellen en geherformuleerd met het oog op een praktische en eenduidige uitvoerbaarheid.
- De checklist en het afwijkingenformulier zijn weggelaten en vervangen door een ecologisch werkprotocol in combinatie met een logboek en akkoordverklaring.
- Het *Goedkeuringsbesluit Gedragscode Wet natuurbescherming voor drinkwaterbedrijven. Onderdeel Soortenbescherming* is toegevoegd als Bijlage V.

1.2 Doel van de gedragscode voor drinkwaterbedrijven

De Nederlandse drinkwaterbedrijven bezitten aanzienlijke oppervlaktes grond waar veel beschermde planten- en diersoorten voorkomen. Veel waterwingebieden zijn natuurgebieden en vele zijn aangewezen als Natura 2000-gebied. Bij het uitvoeren van werkzaamheden in een natuurgebied krijgt een bedrijf al gauw te maken met beschermde soorten onder de Wet natuurbescherming. In veel gevallen is een ontheffing Wet natuurbescherming nodig voor het uitvoeren van werkzaamheden. De 'gedragscode soortbescherming voor drinkwaterbedrijven' stelt de drinkwaterbedrijven in staat gebruik te maken van de vrijstelling voor werkzaamheden die overeenkomstig die gedragscode plaatsvinden. De gedragscode heeft dan ook als doel voor zoveel mogelijk werkzaamheden een vrijstelling te

verkrijgen. De gedragscode biedt de drinkwaterbedrijven de mogelijkheid om bepaalde werkzaamheden uit te voeren zonder daarvoor telkens een (afzonderlijke) ontheffing aan te vragen.

Feitelijk hanteren drinkwaterbedrijven al langere tijd een werkwijze waar rekening wordt gehouden met de gevolgen voor natuur (ecologisch beheer). In de gedragscode is veelal voortgebouwd op die werkwijze. Met de gedragscode geven de bedrijven aan hoe de bescherming vanuit een eigen verantwoordelijkheid en op een eigen wijze wordt opgepakt. Naast de productie van goed drinkwater is natuurbeheer voor drinkwaterbedrijven een belangrijke taak. De gedragscode bevordert de structurele inbedding van soortenbescherming (o.a. in het kader van zorgplicht artikel 1.11 Wet natuurbescherming) in de bedrijfsvoering van drinkwaterbedrijven. Kosten en risico's kunnen beperkt worden en de kans op een probleemloze voortgang van de werkzaamheden neemt toe.

1.3 Belang van de ingreep/ Juridische onderbouwing van deze gedragscode

Voor het uitvoeren van werkzaamheden waarbij gehandeld wordt conform een goedgekeurde gedragscode volgens artikel 3.31 van de Wet natuurbescherming, kunnen deze werkzaamheden alleen worden uitgevoerd als aan een wettelijk belang uit artikelen 3.3, 3.5 en 3.10 van de Wet natuurbescherming kan worden voldaan.

De belangen van de verschillende werkzaamheden in deze gedragscode zijn:

- Dwingende redenen van groot openbaar belang
- In het belang van de volksgezondheid
- Bescherming flora en fauna

1.3.1 Dwingende redenen van groot openbaar belang

De werkzaamheden die in deze gedragscode in de voorgeschreven werkwijze en gedragsregels zijn beschreven, behoren tot of worden uitgevoerd ten behoeve van de wettelijk opgedragen taken van de drinkwaterbedrijven (Drinkwaterwet). Werkzaamheden ten behoeve van de veiligstelling van de openbare drinkwatervoorziening zijn van groot openbaar belang. Drinkwaterbedrijven zijn verplicht om een continue en betrouwbare levering van drinkwater mogelijk te maken. Behalve werkzaamheden zoals het reguliere onderhoud aan pompputten, waarnemingsputten, leidingen, installaties, gebouwen en spoelvijvers, zijn ook het milieuvriendelijk beheer van het intrekgebied (ter bescherming van de kwaliteit van het onttrokken water) en het periodieke onderhoud aan infiltratiepanden, inlaatkanalen en dergelijke noodzakelijk voor het garanderen van voldoende kwantiteit.

1.3.2 Volksgezondheid

Beschikbaarheid van voldoende productiecapaciteit en (schone) bronnen is noodzakelijk om nu en in de toekomst voldoende drinkwater te kunnen leveren. In de Drinkwaterwet is verder vastgelegd dat drinkwater geen nadelige invloed mag hebben op de gezondheid. Het beheer van de waterwingebieden draagt bij aan de bescherming van schone drinkwaterbronnen. Voor de genoemde activiteiten in deze gedragscode geldt daarom ook dat ze plaatsvinden in het kader van de volksgezondheid.

1.3.3 Bescherming flora en fauna

Inrichting en beheer van de waterwinterreinen zijn van belang om schoon drinkwater te kunnen veiligstellen. Een groot deel van de waterwingebieden zijn ingericht als natuur en worden als zodanig beheerd. Dit zorgt dat het water tijdens de infiltratie niet vervuild raakt en biedt bescherming van de natuurlijke bronnen. Ook zorgt dit voor de beschikbaarheid en instandhouding van groeiplaatsen en leefgebieden voor beschermde flora en fauna. De

drinkwaterbedrijven leveren op deze wijze een belangrijke bijdrage aan de natuur in Nederland.

De voorgeschreven werkwijze en gedragsregels in deze gedragscode zijn ook bedoeld om de reguliere werkzaamheden van de drinkwaterbedrijven in overeenstemming te brengen met de Wet natuurbescherming. Omdat de gedragsregels verplicht worden gesteld voor alle werknemers van de drinkwaterbedrijven en personen die in opdracht werken, is er aandacht bij de uitvoerenden voor beschermde soorten. Bij naleving van de gedragscode is geborgd dat de activiteiten geen wezenlijk negatieve invloed hebben op de wettelijk beschermde soorten. De gedragscode verplicht ook tot gedegen onderzoek vooraf, waardoor beschermde soorten tijdig in beeld zijn en kunnen worden beschermd. De natuurlijke inrichting en natuurbeheer van waterwingebieden en de op beschermde soorten afgestemde activiteiten dragen bij aan de bescherming van flora en fauna.

2 Reikwijdte en geldigheid van de gedragscode

2.1 Afbakening werkzaamheden

In dit hoofdstuk is weergegeven op welke werkzaamheden de gedragscode van toepassing is. Deze gedragscode geldt als een vrijstelling van de verbodsbepalingen van de Wet natuurbescherming (zie bijlage 1 van deze gedragscode). Deze vrijstelling geldt voor alle Nederlandse drinkwaterbedrijven of voor allen die in opdracht werken van een drinkwaterbedrijf. De vrijstelling geldt uitsluitend voor de uitvoering van werkzaamheden in het kader van bestendig beheer en onderhoud. De gedragscode geldt voor plant- en diersoorten die bescherming genieten vanuit de Wet natuurbescherming. In bijlage II staat een overzicht van de soorten die in drinkwatergebieden aanwezig kunnen zijn.

Deze gedragscode is gebaseerd op artikel 3.31 van de Wet natuurbescherming en ziet toe op soortbescherming (zie bijlage I). De gedragscode vervangt niet de benodigde vergunningen voor gebiedenbescherming (hoofdstuk 2 Wet natuurbescherming). Verder is deze gedragscode *ook* geen gedragscode voor houtopstanden (hoofdstuk 4 Wet natuurbescherming).

De zorgplicht (artikel 1.11 Wet natuurbescherming) is altijd van toepassing.

2.2 Werkzaamheden waarvoor de gedragscode geldt

Dit betreffen beheer- of onderhoudswerkzaamheden die cyclisch plaatsvinden. De werkzaamheden zijn bedoeld voor het handhaven van de bestaande situatie. Werkzaamheden in het kader van achterstallig beheer vallen hier niet onder, maar vallen onder ruimtelijke ontwikkeling en inrichting. Zodra veranderingen worden doorgevoerd, zoals toepassing van nieuwe technieken of machines, of wanneer ingrijpende maatregelen worden genomen, is ook geen sprake meer van bestendig beheer of onderhoud.

Onderstaand volgt een opsomming van beheer- en onderhoudswerkzaamheden waarvoor de gedragscode geldt:

1. Uitbaggeren of leegpompen spoelvijvers (paragraaf 4.1).
2. Schonen infiltratiewateren (paragraaf 4.2).
3. Onderhouden en plaatsen peilbuizen en productieputten en putregeneratie (paragraaf 4.3).
4. Onderhoud bedrijfsgebouwen (paragraaf 4.4).
5. Onderhoud en vervangen leidingen en kabels op bestaande tracé, inbouw en reparatie (paragraaf 4.5).
6. Onderhoud aan beschoeiing, steigers, dammen, sluizen en duikers (paragraaf 4.6).
7. Schonen van watergangen en maaien van oevers (paragraaf 4.7).
8. Baggeren van waterbodems (paragraaf 4.8).
9. Werkzaamheden aan houtige gewassen (paragraaf 4.9).
10. Begrazing (paragraaf 4.10).
11. Onderhoud en plaatsen hekken, rasters, wildrasters en terreinmeubilair (paragraaf 4.11).
12. Maaien van graslanden, bermen en rietlanden (paragraaf 4.12).

13. Plaggen, maaien en chopperen van heide, veenmosrietland en duingraslanden (paragraaf 4.13).
14. Onderhoud van paden en wegen (paragraaf 4.14).

Er zijn ook werkzaamheden in het kader van bestendig beheer en onderhoud die het gehele jaar kunnen worden uitgevoerd zonder dat een ontheffing of gedragscode nodig is, althans wanneer de zorgplicht in acht wordt genomen (en voorkomen wordt dat broedvogels hun nesten verlaten door ernstige verstoring). Het gaat om de volgende werkzaamheden:

- Maaien, verticuteren en inzaaien van cultuurgraslanden.
- Schoffelen en aanplanten van borders en plantsoenen.
- Bestrijding van begroeiing en gladheidbestrijding op verhardingen.
- Het uitvoeren van onderzoek in natuurterreinen en waterwingebieden, zoals inventarisaties en monitoring van aanwezige dier- en plantensoorten, voor zover daarbij geen zwaarder beschermde diersoorten gevangen worden.
- Het uitvoeren van onderzoek in natuurterreinen en waterwingebieden, zoals het bezoeken van peilschalen en peilbuizen, opnemen van waterstanden en nemen van watermonsters.
- Het uitvoeren van een schouw van winputten en waarnemingsputten.
- Het uitvoeren van een schouw van watergangen, infiltratiewateren e.d.
- Het uitvoeren van een schouw van voorzieningen (hekwerken, bebording etc).

2.3 Afwijken van de gedragscode

Van de maatregelen, zoals beschreven in hoofdstuk 4, kan onder de volgende voorwaarden worden afgeweken:

- In het project- of onderhoudsplan of ecologisch werkprotocol wordt overtuigend gemotiveerd dat de gekozen werkwijze voor de betreffende soort een gunstiger effect heeft dan de werkwijze die in de gedragscode is beschreven.
- De afwijking wordt door een ecologisch deskundige (**Kader 2.1**) onderbouwd.

Documentatie over de afwijking is altijd beschikbaar voor toezichthouders op de naleving van de wet (tot minimaal 2 jaar na afronding van de werkzaamheden). Als niet aan bovengenoemde voorwaarden wordt voldaan, dan geldt de wettelijke plicht om bij het bevoegd gezag (in veel gevallen de provincie) een ontheffing aan te vragen.

Kader 2.1 Definitie van een ecologisch deskundige

Onder een ecologisch deskundige verstaan wij een persoon die ecologisch advies verstrekt of werkzaamheden begeleidt op het gebied van habitats en soorten en die schriftelijk aantoonbare ervaring en specifieke ecologische kennis heeft.

2.4 Geen gebruik maken of gebruik maken van een andere gedragscode

Deze gedragscode is opgesteld specifiek voor gebruik door drinkwaterbedrijven. Het is en blijft toegestaan gebruik te maken van goedgekeurde gedragscodes uit andere sectoren. Een aantal werkzaamheden die in de terreinen van drinkwaterbedrijven regelmatig worden uitgevoerd, zijn ook opgenomen in gedragscodes zoals die voor natuurbeheer, bestendig bosbeheer en de waterschappen.

Het is niet toegestaan selectief te kiezen tussen diverse onderdelen uit verschillende gedragscodes. Als gekozen wordt om de gedragscode voor drinkwaterbedrijven te gebruiken, dan mogen alleen de gedragsregels uit deze gedragscode toegepast worden en mag niet selectief gebruikt worden gemaakt van de gedragsregels uit gedragscodes van andere sectoren.

Indien een drinkwaterbedrijf kiest om niet te handelen conform een gedragscode en er is overtreding van de Wet natuurbescherming te verwachten, dan dient een ontheffing Wet natuurbescherming aangevraagd te worden.

2.5 Geldigheid bij Natura 2000-gebieden/ Natuurnetwerk Nederland

De gedragscode geldt ook voor de uitvoering van beheer- of onderhoudswerkzaamheden in Natura 2000-gebieden, maar vervangt niet de nodige vergunning van gebiedenbescherming. Wel kunnen voor de uitvoering van beheer- en onderhoudsmaatregelen in een Natura 2000-gebied in het Natura 2000-beheerplan aanvullende voorzorgsmaatregelen zijn opgenomen. Raadpleeg voor beheer in en in de directe omgeving van een Natura 2000-gebied altijd het Natura 2000-beheerplan: <https://www.bij12.nl/onderwerpen/natuur-en-landschap/natura-2000-beheerplannen/>. Beoordeel (eventueel samen met een ecooloog) aan de hand van het beheerplan of de activiteiten zijn vrijgesteld van vergunningplicht.

Indien activiteiten niet in het Natura 2000-beheerplan zijn vermeld, niet zijn vrijgesteld of niet aan de aanvullende voorzorgsmaatregelen kan worden voldaan is een toetsing aan de Wet natuurbescherming, onderdeel Natura 2000 aan de orde. In sommige gevallen, wanneer negatieve effecten niet zijn uit te sluiten, geldt vergunningplicht.

2.6 Calamiteiten

Wanneer in verband met calamiteiten, in het belang van de algemene veiligheid of het veiligstellen van drinkwatervoorziening onvoorzien werkzaamheden moeten plaatsvinden die geen uitstel kunnen velen, wordt daarbij zoveel als redelijkerwijs mogelijk zorgvuldig gewerkt zoals in deze gedragscode wordt gedefinieerd (hoofdstuk 4). Het gaat bijvoorbeeld om de volgende situaties:

- Het verhelpen van storingen bij de drinkwaterproductiemiddelen indien die storing de leveringszekerheid van drinkwater in gevaar brengt. Het kan hierbij onder andere gaan om calamiteiten bij putten, lekkende leidingen en het spuien van leidingen bij calamiteiten.
- Aanleg van nieuwe productieputten als de leveringszekerheid van drinkwater per direct in gevaar komt.
- Maatregelen die geen uitstel kunnen velen omdat bij uitstel de functie van het terrein ernstig in het geding komt (o.a. bestrijding brand).
- Het verhelpen van lekkage aan bedrijfsgebouwen zoals reinwaterkelders.
- Het opruimen van stormhout of stervende/ dode bomen langs wegen en paden of in de nabijheid van gebouwen en parkeerplaatsen, waarbij vallend hout direct schade kan veroorzaken.
- Het opruimen van strooisel en plantenresten na brand.

- Het herstel van hekwerk na schade door storm, brand of vandalisme, mits acuut herstel noodzakelijk is vanwege ontsnappingsgevaar voor bijvoorbeeld vee of voor bescherming van eigendommen.

Bij calamiteiten wordt – in ieder geval achteraf – een ecologisch deskundige (**Kader 2.1**) betrokken om eventueel opgetreden schade op een zorgvuldige wijze te herstellen. De ecologisch deskundige adviseert op welke wijze de maatregelen uitgevoerd kunnen worden, zodat leefgebied van beschermde soorten (zo veel mogelijk) wordt hersteld of soorten op een diervriendelijke manier geweerd worden. De genomen maatregelen en de eventuele effecten op beschermde soorten worden goed gemotiveerd. De ecologisch deskundig legt dit vast in een logboek.

2.7 Onvoorziene omstandigheden

Het kan zijn dat tijdens uitvoering van werkzaamheden beschermde soorten aanwezig blijken, waarvan het voorkomen niet bekend was. Ook kan het zijn dat daarbij onvoorziene schade is ontstaan op nesten van broedvogels, verblijfplaatsen van fauna en groeiplaatsen van flora.

Indien onvoorziene beschermde soorten aanwezig zijn, worden de werkzaamheden direct stilgelegd en wordt een ecologisch deskundige (**Kader 2.1**) ingeschakeld. De ecologisch deskundige bepaalt onder welke voorwaarden de werkzaamheden doorgang kunnen vinden. Indien schade aan beschermde soorten is ontstaan, wordt deze zo mogelijk hersteld of gecompenseerd. Alleen als sprake is van soorten waarvoor de Gedragscode niet geldt, dan kan het noodzakelijk zijn om een ontheffing bij bevoegd gezag aan te vragen.

Vestiging van vogels en dieren in gebouwen is vanuit hygiënisch oogpunt ongewenst. Dit moet voorkomen worden door hiertegen maatregelen te treffen. Indien een individu toch onverwachts is binnengekomen, kan deze weer buitengezet worden. Indien toch sprake is van een nest of vaste verblijfplaats, dan mogen deze alleen verwijderd worden buiten het broedseizoen (niet jaarrond beschermde nesten van broedvogels) of mogen deze nesten en verblijfplaatsen alleen verwijderd worden via een ontheffing (overige soorten).

Onvoorziene omstandigheden en hun afhandeling worden in de verslaglegging van de uitvoering vastgelegd in een logboek. Hierbij wordt aangegeven welke maatregelen direct na deze constatering zijn getroffen en hoe eventuele schade is hersteld of gecompenseerd.

2.8 Samenhang met de Praktijkcode Drinkwater

In de Praktijkcode Drinkwater¹ worden regels genoemd die ook voor de bescherming van flora en fauna van nut kunnen zijn. Deze regels zijn de standaard voor de praktijk en worden bij alle werkzaamheden gerespecteerd. De volgende regels uit de Praktijkcode Drinkwater hebben een direct positief effect op de bescherming van soorten:

- Er wordt natuurvriendelijk materieel ingezet en/of een sparende techniek toegepast.
- Indien een boorwagen noodzakelijk is, geldt dat de boorwagen tijdens de uitvoering op een lekbak (tegen mogelijk olieoverlies) geplaatst moet worden.
- Indien bemaling noodzakelijk is, wordt de pomp op een lekbak geplaatst.
- Werkwater wordt niet op de bodem geloosd, maar afhankelijk van de samenstelling op spoelvijvers of oppervlaktewater. Werkwater wordt geloosd volgens de vigerende wetgeving en in overleg met de betreffende waterbeheerder.

¹ <https://www.praktijkcodesdrinkwater.nl/>

- Tijdens uitvoering wordt het oppervlak dat gebruikt wordt voor lopen, plaatsen spoelbakken, opslag materialen en gereedschappen, en gebruik van eventuele machines zo klein mogelijk gehouden.

3 Organisatie

3.1 Algemene uitgangspunten

Vanuit de Wet natuurbescherming zijn de drinkwaterbedrijven verantwoordelijk voor het zorgvuldig omgaan met aanwezige en te verwachten beschermde soorten. Om voor vrijstelling van de ontheffingsplicht in aanmerking te komen, dienen werknemers van of personen die in opdracht van het drinkwaterbedrijf werken, de voorzorgmaatregelen van deze gedragscode in de praktijk na te leven.

De gedragscode geldt alleen voor beheer- en onderhoudsmaatregelen die genoemd zijn in de gedragscode. Het naleven van de gedragscode is alleen aan de orde op locaties waar beschermde soorten aanwezig of te verwachten zijn. In alle andere situaties is de zorgplicht van toepassing. Hier wordt invulling aan gegeven door de algemene voorzorgsmaatregelen in Hoofdstuk 4 op te volgen. Van de voorzorgsmaatregelen in Hoofdstuk 4 kan onder voorwaarden worden afgeweken. De voorwaarden zijn te vinden in paragraaf 2.3 en 2.6.

Voor ruimtelijke ingrepen en beheer- en onderhoudswerkzaamheden die niet genoemd zijn in de gedragscode kan het aanvragen van ontheffing nodig zijn als sprake is van overtreding van verbodsbepalingen van de Wet natuurbescherming.

3.2 Borging in het bedrijf

De directie van een drinkwaterbedrijf dient toe te zien op naleving van de gedragscode en is verantwoordelijk voor een correcte implementatie in de organisatie. Van belang is dat aantoonbaar gewerkt wordt volgens de gedragscode. Het aantoonbaar werken is vooral van belang bij eventuele controles of handhaving. De regels van de gedragscode kunnen verankerd worden in de organisatie door:

- Te zorgen voor voldoende inzicht over de aanwezigheid van beschermde soorten in het werkgebied.
- De bescherming van flora en fauna op te nemen in de planning van beheer- en onderhoudsactiviteiten.
- De voorzorgsmaatregelen uit Hoofdstuk 4 nader te specificeren in beheer- en onderhoudsplannen.
- Medewerkers, loonwerkers en aannemers instructies te geven over hoe te werken met de gedragscode.
- Regelmatig evaluaties van het werken met de gedragscode uit te voeren en de uitkomsten van de evaluatie gebruiken voor verder optimalisatie van beleid, organisatie en werkwijze.

3.3 Ketenverantwoordelijkheid

Zorgvuldig handelen in de praktijk vraagt om een goede en eenduidige voorbereiding en heldere afspraken. Zowel door de opdrachtgever als door de opdrachtnemer. Afhankelijk van het type contract, verschuift de taakverdeling tussen opdrachtgever en opdrachtnemer. De opdrachtgever (initiatiefnemer vanuit het drinkwaterbedrijf) blijft altijd de eindverantwoordelijke partij inzake de naleving van de gedragscode. Dit betreft de voorbereiding, uitvoering, verslaglegging en archivering van werkzaamheden. De uitvoerders van de werkzaamheden zijn verantwoordelijk voor het naleven van de gedragscode en verslag te doen van de uitvoering en eventuele afwijkingen.

Indien een aannemer wordt ingeschakeld, dient de opdrachtgever/beheerder afspraken te maken over de wijze waarop de aannemer/uitvoerder het werk dient uit te voeren. De gemaakte afspraken ter bescherming van soorten worden schriftelijk vastgelegd. Wanneer ter bescherming van soorten terreindelen moeten worden ontzien, wordt dit gemarkeerd op een kaart of in het terrein.

In de bestekken dienen bepalingen te worden opgenomen, zodat (onder)aannemers in lijn met de gedragscode gaan werken. De uitvoering dient in overeenstemming te zijn met de gedragscode indien beschermde soorten aanwezig zijn en geen ontheffing is aangevraagd. Voor alle gevallen geldt dat de aannemer/uitvoerder verantwoordelijk is voor een goede invulling van de zorgplicht tijdens de uitvoering. De beheerder dient de aannemer/uitvoerder hierop te wijzen.

3.4 Onderzoek naar beschermde soorten

Voor de uitvoering van werkzaamheden zorgt een drinkwaterbedrijf dat een voldoende dekkend en actueel inzicht bestaat in de aanwezigheid van beschermde soorten (voor de volledige lijst zie bijlage 2 en 3) in en rond de locatie van de werkzaamheden. Verspreidingsgegevens zijn voldoende actueel als de gegevens voor de soorten met beschermingsregime 'andere soorten' maximaal 5 jaar oud zijn en voor soorten met het beschermingsregime van de Vogel- en Habitatrictlijn geldt een termijn tot maximaal 3 jaar. Recenter verspreidingsgegevens zijn alleen benodigd als het gebruik/ de terreinkenmerken van het plangebied dermate veranderd zijn, dat te verwachten is dat beschermde soorten verdwenen/ verschenen zijn. Voldoende dekkend betekent dat het gehele werkgebied inclusief het omliggende gebied tot waar de te verwachten effecten (dit wordt aangeduid met onderzoeksgebied) kunnen reiken wordt onderzocht.

Gestart wordt met een bureauonderzoek om uit te zoeken of beschermde soorten in het onderzoeksgebied aanwezig kunnen zijn. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van beschikbare bronnen als verspreidingsatlassen, Nationale Database Flora en Fauna (NDFD), verzamelde gegevens van eerder uitgevoerde onderzoeken en bekende waarnemingen. Voor beschermde soorten wordt aan de hand van een biotoopbeoordeling door een ecologisch deskundige ([Kader 2.1](#)) in het veld bepaald of geschikt leefgebied wel of niet aanwezig is. Op deze wijze worden de potentieel aanwezige beschermde soorten vastgesteld. Vervolgens wordt bekeken of nader onderzoek naar de potentieel aanwezige beschermde soorten noodzakelijk is. Als blijkt dat gegevens onvoldoende dekkend zijn, te oud zijn of ontbreken is nader onderzoek nodig. Dit onderzoek dient te worden uitgevoerd door een ecologisch deskundige ([Kader 2.1](#)).

Voor het uitvoeren van nader onderzoek maakt de deskundige gebruik van erkende methoden zoals is uitgewerkt in de kennisdocumenten soorten- natuurbescherming ([BIJ12](#)) en soortinventarisatieprotocollen ([Netwerk Groene Bureaus](#)). Waar nodig kan onderbouwd worden afgeweken van deze erkende methoden. De onderbouwing moet worden vastgelegd in de rapportage van het onderzoek. De rapportage dient een duidelijke kaart van de op grond van de inventarisatie(s) te beschermen gebieden te bevatten.

Als alternatief kan worden volstaan met een onderzoek naar de aanwezigheid van (potentieel) geschikte leefgebieden in combinatie met het voorkomen van de soort in de regio. Op deze manier wordt gehandeld alsof de soort daadwerkelijk voorkomt in het gebied. Hierbij geldt het voorzorgsbeginsel: bij twijfel over de aanwezigheid van een soort wordt òf de soort als 'aanwezig' beschouwd òf wordt nader onderzoek uitgevoerd om de aanwezigheid uit te sluiten.

3.5 Opstellen ecologisch werkprotocol

Als uit het onderzoek naar beschermde soorten blijkt dat in het werkgebied beschermde soorten aanwezig (kunnen) zijn, wordt voor de geplande werkzaamheden een ecologisch werkprotocol opgesteld.

In het ecologisch werkprotocol worden de voorzorgmaatregelen uit de gedragscode afgestemd op de (verwachte) soorten, locatie en werkzaamheden. Door de uitvoering te laten plaatsvinden volgens het ecologisch werkprotocol worden negatieve gevolgen voor (beschermde) planten en dieren tot een minimum beperkt. Tevens wordt op deze wijze aan de zorgplicht voldaan.

Voor werkzaamheden in het kader van beheer en onderhoud kan in veel gevallen volstaan worden met een eenmalig op te stellen ecologisch werkprotocol. Het ecologisch werkprotocol wordt dan opgenomen in het beheer- en onderhoudsplan. Zorg daarbij wel dat de verspreidingsgegevens van beschermde soorten voldoende actueel blijven (paragraaf 3.4).

Het ecologisch werkprotocol wordt opgesteld door een ecologisch deskundige (**Kader 2.1**) en bevat in ieder geval de volgende onderdelen:

- Beschrijving van geplande activiteiten met bijbehorende planning.
- Een overzicht van (potentieel) aanwezige beschermde soorten en locaties met (verwachte) verblijf-, nest- en groeiplaatsen.
- Locaties met nesten, holen, groeiplaatsen en dergelijke die door de ecologisch deskundige gemarkeerd moeten worden (bij voorkeur voorzien van kaartmateriaal).
- Te nemen voorzorgsmaatregelen die van toepassing zijn (inclusief van toepassing zijnde verstoringsafstanden).
- Beschrijving draaiboek bij optreden onvoorziene situaties (bijvoorbeeld aantreffen van een soort die niet verwacht werd).
- Een logboek waarin wordt bijgehouden welke voorzorgsmaatregelen worden genomen in ruimte en tijd.
- Contactgegevens van betrokken personen (ecoloog, directievoerder/toezichthouder en aannemer/ uitvoerder).
- Een akkoordverklaring die de initiatiefnemer (en uitvoerder) dient te ondertekenen.

Het ecologisch werkprotocol wordt uitgereikt en besproken met het uitvoerende personeel. Tijdens de uitvoering van de werkzaamheden dient het ecologisch werkprotocol op de locatie van de werkzaamheden aanwezig te zijn en op verzoek te worden getoond aan de daartoe bevoegde toezichthouders of opsporingsambtenaren.

3.6 Aantoonbaar werken volgens de gedragscode

De beheerder/opdrachtgever en de aannemer/uitvoerder zijn verantwoordelijk voor het aantoonbaar werken volgens de gedragscode. Voor aanvang van de werkzaamheden stelt de beheerder/opdrachtgever het ecologisch werkprotocol op (zie paragraaf 3.5). Zowel de beheerder als de aannemer/uitvoerder tekenen de akkoordverklaring.

De beheerder en de aannemer/uitvoerder zijn verantwoordelijk voor de verslaglegging van de uitvoering van de werkzaamheden. Indien alles is gelopen als gepland, volstaat het dit te vermelden in het logboek. Indien er afwijkingen zijn geconstateerd tijdens uitvoering, dienen deze afwijkingen te worden vastgelegd in het logboek (zie hiervoor ook paragraaf 2.3, 2.6 en 2.7). Hierbij dient aangegeven te worden welke maatregelen zijn getroffen en op welke wijze eventuele schade is voorkomen.

Tijdens uitvoering dient de gedragscode, het ecologisch werkprotocol (inclusief logboek) en de akkoordverklaring (digitaal) op het werk aanwezig te zijn. Voor controle achteraf dienen deze documenten gearhiveerd te worden. Deze documenten worden tenminste 2 jaar bewaard.

3.7 Evaluatie & monitoring

Drie jaar na goedkeuring van de gedragscode evalueren de deelnemende drinkwaterbedrijven de maatregelen in de gedragscode middels een enquête onder terreinbeheerders en ecologen. Hierbij wordt onder andere informatie verzameld over opgetreden calamiteiten/ noodzakelijke afwijkingen en de wijze waarop is gehandeld in dergelijke situaties. Ook wordt met de enquête informatie verzameld over de doeltreffendheid en de werkbaarheid van de gedragscode. Resultaten uit de enquête en daaruit voortvloeiende verbeterpunten worden toegezonden naar RVO, zodat de resultaten meegenomen kunnen worden bij het opstellen van een nieuwe gedragscode/ verlenging van de bestaande gedragscode.

Na afloop van werkzaamheden wordt door de opdrachtnemer (of ten minste jaarlijks, bij langlopende werkzaamheden) een verslag opgesteld van de gevolgde gedragsregels, de aangetroffen beschermde soorten in het werkgebied en eventuele knelpunten in de toepassing van de gedragscode. Dit verslag wordt opgeleverd aan de initiatiefnemer en toegezonden naar RVO, zodat de resultaten meegenomen kunnen worden bij het opstellen van een nieuwe gedragscode/ verlenging van de bestaande gedragscode.

4 Voorzorgmaatregelen per activiteit

4.1 Uitbaggeren, schonen en leegpompen van slibvelden, spoel- en of overstortvijvers

Uitbaggeren, schonen en leegpompen van slibvelden, spoel en of overstortvijvers	
Handelingen die onder de gedragscode vallen	<ul style="list-style-type: none"> • Uitbaggeren, schonen en leegpompen slibvelden, spoel- en of overstortvijvers. • Afvoeren slib. <p>Zie bijlage IV voor een uitgebreide beschrijving van de maatregelen en de reden van uitvoering.</p>
Verwachte beschermde soorten	Amfibieën en Grote modderkruiper in het water. Broedvogels, vaatplanten, dagvlinders, zoogdieren en reptielen in de oeverzone van spoelvijvers. Door de overwegend anaerobe omstandigheden in de spoelvijvers zijn beschermde kevers, libellen en waterslakken niet te verwachten.
Vorbereiding	<p>Voorafgaand aan de uitvoering wordt ecologisch onderzoek uitgevoerd (conform de richtlijnen in paragraaf 3.4) om na te gaan of het werkgebied (mogelijk) een functie heeft voor beschermde soorten.</p> <p>Aangetroffen en te verwachten soorten bepalen welke mitigerende maatregelen noodzakelijk zijn. Deze maatregelen worden opgenomen in een ecologisch werkprotocol (conform de richtlijnen in paragraaf 3.5) die voorafgaand aan de werkzaamheden wordt opgesteld.</p>
Algemene voorzorgmaatregelen: altijd in acht nemen	<p>Werkzaamheden worden uitgevoerd conform het opgestelde ecologisch werkprotocol.</p> <p>Houd het werkterrein zo klein mogelijk.</p> <p>Houd de doorlooptijd zo kort als redelijkerwijs mogelijk is.</p> <p>Stel de rijsnelheid van machines zo af dat dieren zoveel mogelijk kunnen wegvluchten. Bij voorkeur wordt stapvoets gereden. Er wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van bestaande infrastructuur van wegen, paden en sporen.</p> <p>Voorkom schade aan graslanden, bermen, slootkanten, houtsingels, bosjes en solitaire bomen, bijvoorbeeld door insporing.</p> <p>Voorkom morsen van het slib op bermen en oevers.</p> <p>Slib mag niet terugvloeien naar het water.</p>

	<p>Zet - indien beschikbaar - natuurvriendelijk materieel en/ of sparende technieken in die zo min mogelijk verstoring veroorzaken (geluidsoverlast, betreding en omwoelen van de oevers).</p> <p>Slib uitsluitend vloeibaar afvoeren of afzetten en drogen in een droogbed en daarna droog afvoeren; slib verspreiden is niet wenselijk (i.v.m. Wet bodembescherming).</p> <p>Werk één kant op. Indien aan de orde van de dichte zijde naar het open water of gebied, zodat dieren kunnen vluchten.</p> <p>Voer werkzaamheden bij daglicht uit. Bij toepassing van verlichting in nachtelijke uren wordt verstoring naar de omgeving zoveel mogelijk voorkomen door gebruik van gerichte armaturen.</p> <p>September- februari, mits nesten van broedvogels, verblijfplaatsen van fauna en groeiplaatsen van flora ontzien worden. Genoemde voorkeursperiode is afhankelijk van klimatologische omstandigheden.</p> <p>In overleg met de ecologisch deskundig (Kader 2.1) kan het noodzakelijk zijn om werkzaamheden later te starten/ eerder te beëindigen (bijvoorbeeld door aanhoudende of intredende vorst). Mits goed onderbouwd wordt door de ecologisch deskundige dat er geen negatief effect optreedt, zijn er ook mogelijkheden om de werkzaamheden eerder te starten/ later te beëindigen.</p>
<p>Voorkeursperiode werkzaamheden: alleen bij aanwezigheid beschermde soorten</p> <p>Soortgerichte maatregelen: alleen bij aanwezigheid beschermde soorten</p>	<p><u>Vaatplanten</u> Bescherm beschermde vaatplanten binnen het werkgebied door groeiplaatsen door de ecologisch deskundige (Kader 2.1) te markeren en te sparen. Als aantasting onvermijdelijk is, verplaats dan kleine (<50 exemplaren) groeiplaatsen van beschermde vaatplanten met een ruime hoeveelheid grond naar een plek met geschikte standplaatsfactoren in de omgeving. Spaar bij grote (>50 exemplaren) groeiplaatsen minimaal 33% van de groeiplaats of verplaats 33% van de groeiplaats met een ruime hoeveelheid grond naar een plek met geschikte standplaatsfactoren in de omgeving.</p> <p><u>Broedvogels</u> Voer werkzaamheden in broedbiotopen van vogels bij voorkeur in de periode half november t/m half februari (buiten het broedseizoen). Buiten deze periode is uitvoering van werkzaamheden alleen mogelijk als uit een broedvogelcontrole door een ecologisch deskundige (Kader 2.1) blijkt dat broedende vogels ontbreken of als blijkt dat broedvogels geen hinder ondervinden van de werkzaamheden. Als broedende vogels geen hinder ondervinden van de werkzaamheden dan worden aan te houden afstanden door de ecologisch deskundige vermeld in het ecologisch werkprotocol en waar nodig worden nesten (inclusief beschermingszones) gemarkeerd in het veld.</p> <p><u>Zoogdieren, reptielen en insecten</u></p>

	<p>Locaties met leefgebied van beschermde zoogdieren, insecten en reptielen op de oevers van de spoelvijvers worden gemarkeerd en gespaard bij uitvoering van de werkzaamheden.</p> <p>Op locaties waar reptielen voorkomen wordt in de actieve periode (globaal 1 april t/m 1 oktober) de werkomgeving van die dag dagelijks gecontroleerd op aanwezige dieren. Deze worden verdreven zonder de dieren te beschadigen.</p> <p><u>Vissen en amfibieën</u> Als de watertemperatuur te hoog (>25 °C) of te laag (vorst of ijsgang) is, dan is baggeren en leegpompen niet toegestaan.</p> <p>Werkzaamheden op plaatsen waar voortplanting van grote modderkruiper wordt vermoed, worden uitsluitend uitgevoerd in de periode 1 september - december.</p> <p>Bij aanwezigheid van Grote modderkruiper of beschermde (niet vrijgestelde) amfibieën wordt 25% van de oeverzone niet gebaggerd. In overleg met de ecologisch deskundige (zie kader 2.1) worden de oeverzones met de meeste waarde voor Grote modderkruiper gespaard.</p> <p>Vang beschermde vissen en amfibieën door of onder toezicht van een ecologisch deskundige (Kader 2.1) uit droog te zetten spoelvijvers en zet deze over naar geschikte andere wateren in de omgeving. Gebruik bij het afpompen van bovenwater een gaas, zeef of raster om middelgrote (vis)fauna een redelijke kans te geven om te overleven. Zet dieren over naar andere geschikte wateren in de omgeving.</p> <p>Controleer het uitgehaalde slib direct op aanwezigheid van dieren. Zet aanwezige dieren over naar andere geschikte wateren in de omgeving. Het terugzetten geldt voor alle in het wild levende soorten, dus niet alleen de beschermde soorten.</p>
--	---

4.2 Schonen infiltratiewateren

Schoenen infiltratiewateren	
Handelingen die onder de gedragscode vallen	<ul style="list-style-type: none"> • Droogzetten of droog laten vallen van infiltratiewateren. • Uitbaggeren infiltratiewateren en afvoeren slib. <p>Zie bijlage IV voor een uitgebreide beschrijving van de maatregelen en de reden van uitvoering.</p>

Verwachte beschermde soorten	Amfibieën en Gevlekte witsnuitlibel in het water. Broedvogels, vaatplanten, dagvlinders en zoogdieren in de oeverzone van infiltratiewateren. Door het tijdelijke karakter van de infiltratiewateren zijn beschermde kevers, vissen en waterslakken niet te verwachten.
Vorbereiding	<p>Voorafgaand aan de uitvoering wordt ecologisch onderzoek uitgevoerd (conform de richtlijnen in paragraaf 3.4) om na te gaan of het werkgebied (mogelijk) een functie heeft voor beschermde soorten.</p> <p>Aangetroffen en te verwachten soorten bepalen welke mitigerende maatregelen noodzakelijk zijn. Deze maatregelen worden opgenomen in een ecologisch werkprotocol (conform de richtlijnen in paragraaf 3.5) die voorafgaand aan de werkzaamheden wordt opgesteld.</p>
Algemene voorzorgsmaatregelen: altijd in acht nemen	<p>Werkzaamheden worden uitgevoerd conform het opgestelde ecologisch werkprotocol.</p> <p>Houd het werkterrein zo klein mogelijk.</p> <p>Houd de doorlooptijd zo kort als redelijkerwijs mogelijk is.</p> <p>Stel de rijsnelheid van machines zo af dat dieren zoveel mogelijk kunnen wegvluchten. Bij voorkeur wordt stapvoets gereden. Er wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van bestaande infrastructuur van wegen, paden en sporen.</p> <p>Voorkom schade aan graslanden, bermen, slootkanten, houtsingels, bosjes en solitaire bomen, bijvoorbeeld door insporing.</p> <p>Voorkom morsen van het slib op bermen en oevers.</p> <p>Slib mag niet terugvloeien naar het water.</p> <p>Zet - indien beschikbaar - natuurvriendelijk materieel en/ of sparende technieken in die zo min mogelijk verstoring veroorzaken (geluidsoverlast, betreding en omwoelen van de oevers).</p> <p>Slib uitsluitend vloeibaar afvoeren of afzetten en drogen in een droogbed en daarna droog afvoeren; slib verspreiden is niet wenselijk (i.v.m. wet bodembescherming).</p> <p>Werk één kant op. Indien aan de orde van de dichte zijde naar het open water of gebied, zodat dieren kunnen vluchten.</p> <p>Werk vanuit het drooggezette infiltratiepand en mijd betreding van de oever.</p>

<p>Voorkeursperiode werkzaamheden: alleen bij aanwezigheid beschermde soorten</p>	<p>Zet slib niet af op voedselarme terreindelen.</p> <p>Voer werkzaamheden bij daglicht uit. Bij toepassing van verlichting in nachtelijke uren wordt verstoring naar de omgeving zoveel mogelijk voorkomen door gebruik van gerichte armaturen.</p> <p>September- februari, mits nesten van broedvogels, verblijfplaatsen van fauna en groeiplaatsen van flora ontzien worden.</p> <p>In overleg met de ecologisch deskundig (Kader 2.1) kan het noodzakelijk zijn om werkzaamheden later te starten/ eerder te beëindigen (bijvoorbeeld door aanhoudende of intredende vorst). Mits goed onderbouwd wordt door de ecologisch deskundige dat er geen negatief effect optreedt, zijn er ook mogelijkheden om de werkzaamheden eerder te starten/ later te beëindigen.</p>
<p>Soortgerichte maatregelen: alleen bij aanwezigheid beschermde soorten</p>	<p><u>Vaatplanten</u></p> <p>Bescherm beschermde vaatplanten binnen het werkgebied door groeiplaatsen door de ecologisch deskundige (Kader 2.1) te markeren en te sparen. Als aantasting onvermijdelijk is, verplaats dan kleine groeiplaatsen (<50 exemplaren) van beschermde vaatplanten met een ruime hoeveelheid grond naar een plek met geschikte standplaatsfactoren in de omgeving. Spaar bij grote (>50 exemplaren) groeiplaatsen minimaal 33% van de groeiplaats of verplaats 33% van de groeiplaats met een ruime hoeveelheid grond naar een plek met geschikte standplaatsfactoren in de omgeving.</p> <p><u>Broedvogels</u></p> <p>Voer werkzaamheden in broedbiotopen van vogels bij voorkeur in de periode half november t/m half februari (buiten het broedseizoen). Buiten deze periode is uitvoering van werkzaamheden alleen mogelijk als uit een broedvogelcontrole door een ecologisch deskundige (Kader 2.1) blijkt dat broedende vogels ontbreken of als blijkt dat broedvogels geen hinder ondervinden van de werkzaamheden. Als broedende vogels geen hinder ondervinden van de werkzaamheden dan worden aan te houden afstanden door de ecologisch deskundige vermeld in het ecologisch werkprotocol en waar nodig worden nesten (inclusief beschermingszones) gemarkeerd in het veld.</p> <p><u>Zoogdieren, vissen, reptielen, amfibieën en insecten</u></p> <p>Locaties met leefgebied van beschermde zoogdieren, dagvlinders en reptielen op de oevers van de infiltratiewateren worden gemarkeerd en gespaard bij uitvoering van de werkzaamheden.</p> <p>Op locaties waar reptielen voorkomen wordt in de actieve periode (globaal 1 april t/m 1 oktober) de werkomgeving van die dag dagelijks gecontroleerd op aanwezige dieren. Deze worden verdreven zonder de dieren te beschadigen.</p> <p>Als de watertemperatuur te hoog (>25 °C) of te laag (vorst of ijsgang) is, dan is baggeren en leegpompen niet toegestaan.</p>

	<p>Bij aanwezigheid van beschermde (niet vrijgestelde) amfibieën en Gevlekte witsnuitlibel wordt 25% van de oeverzone - deel met de meeste waarde voor de soort - niet gebaggerd.</p> <p>Zet infiltratiewateren met Gevlekte witsnuitlibel niet geheel droog om libellenlarven overlevingskansen te bieden.</p> <p>Vang amfibieën (en vissen) door of onder toezicht van een ecologisch deskundige (Kader 2.1) uit droog te zetten infiltratiewateren en zet deze over naar geschikte andere wateren in de omgeving. Gebruik bij het afpompen van bovenwater een gaas, zeef of raster om middelgrote (vis)fauna een redelijke kans te geven om te overleven. Zet dieren over naar andere geschikte wateren in de omgeving.</p> <p>Controleer het uitgehaalde slib door of onder toezicht van een ecologisch deskundige (Kader 2.1) direct op aanwezigheid van dieren. Zet aanwezige dieren over naar andere geschikte wateren in de omgeving. Het terugzetten geldt voor alle in het wild levende soorten, dus niet alleen de beschermde soorten.</p>
--	---

4.3 Onderhouden en plaatsen peilbuizen en productieputten en putregeneratie

Onderhouden en plaatsen peilbuizen en productieputten en putregeneratie	
Handelingen die onder de gedragscode vallen	<ul style="list-style-type: none"> • Opnemen of uitlezen van grondwaterstanden in peilbuizen en bemonsteren van peilbuizen. • Herstellen, schoonmaken en bijplaatsen van peilbuizen. • Controleren en herstellen van beschadigde of verstopte putten (putregeneratie). <p>Zie bijlage IV voor een uitgebreide beschrijving van de maatregelen en de reden van uitvoering.</p>
Verwachte soorten	<p>Incidenteel overwinterende amfibieën en vleermuizen in productieputten (ongewenst i.v.m. drinkwaterveiligheid). Voor amfibieën vormen productieputten 'vallen' waar ze niet meer uit kunnen. Broedvogels, vaatplanten, dagvlinders en zoogdieren in de zone rondom peilbuizen en productieputten.</p>

<p>Vorbereiding</p>	<p>Voorafgaand aan de uitvoering wordt ecologisch onderzoek uitgevoerd (conform de richtlijnen in paragraaf 3.4) om na te gaan of het werkgebied (mogelijk) een functie heeft voor beschermde soorten.</p> <p>Aangetroffen en te verwachten soorten bepalen welke mitigerende maatregelen noodzakelijk zijn. Deze maatregelen worden opgenomen in een ecologisch werkprotocol (conform de richtlijnen in paragraaf 3.5) die voorafgaand aan de werkzaamheden wordt opgesteld.</p>
<p>Algemene voorzorgsmaatregelen: altijd in acht nemen</p>	<p>Werkzaamheden worden uitgevoerd conform het opgestelde ecologisch werkprotocol.</p> <p>Kies in overleg met de ecologisch deskundige de voor beschermde soorten minst waardevolle locaties uit voor bijplaatsing van peilbuizen en vervanging van productieputten.</p> <p>Houd het werkkerrein zo klein mogelijk.</p> <p>Houd de doorlooptijd zo kort als redelijkerwijs mogelijk is.</p> <p>Stel de rijsnelheid van machines zo af dat dieren zoveel mogelijk kunnen wegluchten. Bij voorkeur wordt stapvoets gereden. Er wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van bestaande infrastructuur van wegen, paden en sporen.</p> <p>Vorkom schade aan graslanden, bermen, slootkanten, houtsingels, bosjes en solitaire bomen, bijvoorbeeld door insporing.</p> <p>Zet - indien beschikbaar - natuurvriendelijk materieel en/ of sparende technieken in die zo min mogelijk verstoring veroorzaken (geluidsoverlast, betreding en omwoelen van de oevers).</p> <p>Voer werkzaamheden bij daglicht uit. Bij toepassing van verlichting in nachtelijke uren wordt verstoring naar de omgeving zoveel mogelijk voorkomen door gebruik van gerichte armaturen.</p>
<p>Voorkeursperiode werkzaamheden: alleen bij aanwezigheid beschermde soorten</p>	<p>Jaarrond mogelijk, mits nesten van broedvogels, verblijfplaatsen van fauna en groeiplaatsen van flora ontzien worden.</p> <p>In overleg met de ecologisch deskundig (Kader 2.1) kan het noodzakelijk zijn om werkzaamheden later te starten/ eerder te beëindigen (bijvoorbeeld door aanhoudende of intredende vorst). Mits goed onderbouwd wordt door de ecologisch deskundige dat er geen negatief effect optreedt, zijn er ook mogelijkheden om de werkzaamheden eerder te starten/ later te beëindigen.</p> <p>Als kap van bomen en bosschages nodig is om de werkzaamheden uit kunnen uitvoeren, is het opvolgen van de voorwaarden in paragraaf 4.9 noodzakelijk.</p>

<p>Soortgerichte maatregelen: alleen bij aanwezigheid beschermde soorten</p>	<p><u>Vaatplanten</u></p> <p>Bescherm beschermde vaatplanten binnen het werkgebied door groeiplaatsen door de ecologisch deskundige (Kader 2.1) te markeren en te sparen. Als aantasting onvermijdelijk is, verplaats dan kleine (<50 exemplaren) groeiplaatsen van beschermde vaatplanten met een ruime hoeveelheid grond naar een plek met geschikte standplaatsfactoren in de omgeving. Spaar bij grote (>50 exemplaren) groeiplaatsen minimaal 33% van de groeiplaats of verplaats 33% van de groeiplaats met een ruime hoeveelheid grond naar een plek met geschikte standplaatsfactoren in de omgeving.</p> <p><u>Zoogdieren</u></p> <p>Voorkom aantasting van overwinterende vleermuizen in productieputten door herstel of vervanging van productieputten uit te voeren in de minst kwetsbare periode (april t/m oktober). Werken in de overwinteringsperiode van vleermuizen is alleen mogelijk als uit een controle blijkt dat vleermuizen afwezig zijn of als de put voorafgaand aan de overwinteringsperiode (november t/m maart) hermetisch wordt afgesloten.</p> <p>Voorkom aantasting van dassen- en beverburchten door geen werkzaamheden binnen 20 meter van burchten uit te voeren. In een zone van 20-50 meter van burchten zijn werkzaamheden alleen toegestaan in de minst kwetsbare periode voor Das (juli t/m november) en Bever (september t/m april). Binnen de kwetsbare periode van Das (december t/m juni) en Bever (mei t/m augustus) zijn werkzaamheden alleen toegestaan als minimaal 50 meter afstand tot burchten gehouden wordt. De toegestane afstand van 20 en/of 50 meter wordt door de ecologisch deskundige in het veld gemarkeerd.</p> <p>Bomen met verblijfplaatsen van Eekhoorn, Boommarter en vleermuizen worden gespaard.</p> <p>Wend de velrichting van eventueel te kappen bomen af van verblijfplaatsen van vleermuizen, Eekhoorn en Boommarter.</p> <p><u>Broedvogels</u></p> <p>Voer werkzaamheden in broedbiotopen van vogels bij voorkeur in de periode half november t/m half februari (buiten het broedseizoen). Buiten deze periode is uitvoering van werkzaamheden alleen mogelijk als uit een broedvogelcontrole door een ecologisch deskundige (Kader 2.1) blijkt dat broedende vogels ontbreken of als blijkt dat broedvogels geen hinder ondervinden van de werkzaamheden. Als broedende vogels geen hinder ondervinden van de werkzaamheden dan worden aan te houden afstanden door de ecologisch deskundige vermeld in het ecologisch werkprotocol en waar nodig worden nesten (inclusief beschermingszones) gemarkeerd in het veld. Eventueel is het ook mogelijk om werkterreinen kort te maaien en houden, zodat werkzaamheden ook in het broedseizoen kunnen plaatsvinden.</p> <p>Bomen met jaarrond beschermde nestplaatsen van broedvogels worden gespaard.</p>
--	--

Amfibieën en reptielen

Voorkom aantasting van overwinterende amfibieën in productieputten door herstel of vervanging van productieputten uit te voeren in de minst kwetsbare periode (april t/m oktober). Werken in de overwinteringsperiode van amfibieën is alleen mogelijk als uit een controle blijkt dat amfibieën afwezig zijn of als de put voorafgaand aan de overwinteringsperiode (november t/m maart) hermetisch wordt afgesloten. Aanwezige exemplaren worden door of onder toezicht van de ecologisch deskundige (Kader 2.1) uit de put gezet als de temperatuur >5 graden Celsius is, zodat dat dieren zelfstandig een veilig heenkomen kunnen zoeken.

Voer werkzaamheden in bos, grasland en ruigte met een functie als overwinteringsgebied van amfibieën en leefgebied van reptielen bij voorkeur gefaseerd uit. Maak het werkgebied in de overwinteringsperiode (oktober t/m maart) onaantrekkelijk voor reptielen en amfibieën om zich op te houden door het werkgebied zeer kort te maaien of te frezen. Hierbij wordt insporing van de grond voorkomen door gebruik van rijplaten en vaste rijroutes. In deze periode zijn amfibieën en reptielen over het algemeen diep in de grond aanwezig en daardoor minder gevoelig voor betreding (zeker in combinatie met de algemene voorzorgsmaatregelen). Voer graafwerkzaamheden vervolgens uit in de actieve periode (april t/m september) van amfibieën en reptielen.

Bescherm Ringslang door potentiële voortplantingsplekken (broeihopen) binnen het werkgebied te markeren en te sparen.

Insecten

Op plekken met beschermde insecten worden waardplanten gespaard. Het gaat bijvoorbeeld om de volgende soorten met tussen haakjes de waardplanten:

- Aardbeivlinder (Dauwbraam en ganzeriksoorten als Tormentil)
- Bosparelmoervlinder (Hengel)
- Bruin dikkopje (Gewone rolklaver)
- Bruine eikenpage (jonge eikjes)
- Duinparelmoervlinder (viooltjes)
- Grote weerschijnvlinder (wilgen > 4 meter)
- Iepenpage (iepen)
- Kleine ijsvogelvlinder (Kamperfoelie)
- Sleedoornpage (Sleedoorn en andere prunussoorten)
- Veldparelmoervlinder (Smalle weegbree)
- Vliegend hert (oude eikenstobben)
- Vermiljoenkever (populieren)

Verwijderen van waardplanten van dagvlinders en voortplantingsplekken van Vermiljoenkever is alleen toegestaan als de werkzaamheden gefaseerd worden uitgevoerd en minimaal 33% van de geschikte voortplantingsplekken gespaard blijven.

Het verwijderen van voortplantingsplekken van Vliegend hert is alleen toegestaan als hiervoor een ontheffing Wet natuurbescherming is

verkregen. Bescherm Vliegend hert door potentiële voortplantingsplekken binnen het werkgebied te markeren en te sparen.

4.4 Onderhoud bedrijfsgebouwen

Onderhoud bedrijfsgebouwen	
Handelingen die onder de gedragscode vallen	<ul style="list-style-type: none"> Schilderwerk en herstel van te schilderen oppervlakken. Reinigen van gevels, dakgoten, ramen en dergelijke. Onderhoud installaties. <p>Verduurzamingsmaatregelen als het vervangen van daken en na-isolatie van spouwmuren vallen onder ruimtelijke ontwikkelingen en hiervoor is bij aanwezigheid van beschermde soorten een ontheffing Wet natuurbescherming vereist. Ook het weren van vleermuizen, Huismus en Gierzwaluw uit spouwmuren, ruimten tussen dakpannen en dakbeschot is ontheffingsplichtig.</p> <p>Zie bijlage IV voor een uitgebreide beschrijving van de maatregelen en de reden van uitvoering.</p>
Verwachte soorten	Vleermuizen, Huismus, Gierzwaluw en andere broedvogels. Omliggend groen: amfibieën, reptielen, vaatplanten, insecten en broedvogels.
Vorbereiding	<p>Voorafgaand aan de uitvoering wordt ecologisch onderzoek uitgevoerd (conform de richtlijnen in paragraaf 3.4) om na te gaan of het werkgebied (mogelijk) een functie heeft voor beschermde soorten.</p> <p>Aangetroffen en te verwachten soorten bepalen welke mitigerende maatregelen noodzakelijk zijn. Deze maatregelen worden opgenomen in een ecologisch werkprotocol (conform de richtlijnen in paragraaf 3.5) die voorafgaand aan de werkzaamheden wordt opgesteld.</p>
Algemene voorzorgsmaatregelen: altijd in acht nemen	<p>Werkzaamheden worden uitgevoerd conform het opgestelde ecologisch werkprotocol.</p> <p>Houd het werkterrein zo klein mogelijk.</p> <p>Houd de doorlooptijd zo kort als redelijkerwijs mogelijk is.</p> <p>Voorkom schade aan graslanden, bermen, slootkanten, houtsingels, bosjes en solitaire bomen, bijvoorbeeld door insporing.</p> <p>Zet - indien beschikbaar - natuurvriendelijk materieel en/ of sparende technieken in die zo min mogelijk verstoring veroorzaken (geluidsoverlast, betreding en omwoelen van de oevers).</p>

<p>Voorkeursperiode werkzaamheden: alleen bij aanwezigheid beschermde soorten</p>	<p>Voer werkzaamheden bij daglicht uit. Bij toepassing van verlichting in nachtelijke uren wordt verstoring naar de omgeving zoveel mogelijk voorkomen door gebruik van gerichte armaturen.</p> <p>Jaarrond mogelijk, mits nesten van broedvogels, verblijfplaatsen van fauna en groeiplaatsen van flora ontzien worden.</p> <p>In overleg met de ecologisch deskundig (Kader 2.1) kan het noodzakelijk zijn om werkzaamheden later te starten/ eerder te beëindigen (bijvoorbeeld door aanhoudende of intredende vorst). Mits goed onderbouwd wordt door de ecologisch deskundige dat er geen negatief effect optreedt, zijn er ook mogelijkheden om de werkzaamheden eerder te starten/ later te beëindigen.</p> <p>Als snoeiwerkzaamheden nodig zijn om het onderhoud te kunnen uitvoeren, is het opvolgen van de voorwaarden in paragraaf 4.9 noodzakelijk.</p>
<p>Soortgerichte maatregelen: alleen bij aanwezigheid beschermde soorten</p>	<p><u>Vaatplanten</u></p> <p>Bescherm beschermde vaatplanten binnen het werkgebied door groeiplaatsen door de ecologisch deskundige (Kader 2.1) te markeren en te sparen. Als aantasting onvermijdelijk is, verplaats dan kleine (<50 exemplaren) groeiplaatsen van beschermde vaatplanten met een ruime hoeveelheid grond naar een plek met geschikte standplaatsfactoren in de omgeving. Spaar bij grote (>50 exemplaren) groeiplaatsen minimaal 33% van de groeiplaats of verplaats 33% van de groeiplaats met een ruime hoeveelheid grond naar een plek met geschikte standplaatsfactoren in de omgeving.</p> <p>Houd groeiplaatsen van beschermde muurplanten en muurvegetaties in stand. Indien dat niet mogelijk is, kan de maatregel niet onder de Gedragscode voor drinkwaterbedrijven worden uitgevoerd en dient een ontheffing te worden aangevraagd.</p> <p><u>Zoogdieren</u></p> <p>Voer werkzaamheden op plekken met verblijfplaatsen van vleermuizen bij voorkeur uit buiten de kraamperiode (half mei t/m half juli, voor Gewone grootoorvleermuis: mei-half september). Bij de aanwezigheid van overwinterende vleermuizen worden geen storende werkzaamheden uitgevoerd gedurende de periode van overwintering (november tot en met maart). Zorg dat altijd een vrije aan- en afvliegroute bij verblijfplaatsen beschikbaar blijft.</p> <p>Werkzaamheden mogen er niet toe leiden dat verblijfplaatsen van zoogdieren verdwijnen (ter beoordeling van de ecologisch deskundige). Ook vindt geen wezenlijke aantasting plaats van het microklimaat rondom deze verblijfplaatsen. Indien dat niet mogelijk is, kan de maatregel niet onder de Gedragscode voor drinkwaterbedrijven worden uitgevoerd en dient een ontheffing te worden aangevraagd.</p> <p><u>Broedvogels</u></p>

	<p>Voer werkzaamheden in broedbiotopen van vogels bij voorkeur in de periode half november t/m half februari (buiten het broedseizoen). Buiten deze periode is uitvoering van werkzaamheden alleen mogelijk als uit een controle door een ecologisch deskundige (Kader 2.1) blijkt dat broedende vogels ontbreken of als blijkt dat broedvogels geen hinder ondervinden van de werkzaamheden. Als broedende vogels geen hinder ondervinden van de werkzaamheden dan worden aan te houden afstanden door de ecologisch deskundige vermeld in het ecologisch werkprotocol en waar nodig worden nesten (inclusief beschermingszones) gemarkeerd in het veld.</p> <p>Werkzaamheden mogen er niet toe leiden dat jaarrond beschermde nesten van vogels verdwijnen (ter beoordeling van de ecologisch deskundige). Indien dat niet mogelijk is, kan de maatregel niet onder de Gedragscode voor drinkwaterbedrijven worden uitgevoerd en dient een ontheffing te worden aangevraagd.</p>
--	--

4.5 Onderhoud en vervangen leidingen en kabels op bestaand tracé, inbouw en reparatie

Onderhoud en vervangen leidingen en kabels op bestaande tracé, inbouw en reparatie	
Handelingen die onder de gedragscode vallen	<ul style="list-style-type: none"> • Graven en dichtgooien sleuven op bestaande kabeltracés. • Aanvullen van gaten na calamiteiten.
Verwachte soorten	Zie bijlage IV voor een uitgebreide beschrijving van de maatregelen en de redenen van uitvoering.
Vorbereiding	<p>Voorafgaand aan de uitvoering wordt ecologisch onderzoek uitgevoerd (conform de richtlijnen in paragraaf 3.4) om na te gaan of het werkgebied (mogelijk) een functie heeft voor beschermde soorten.</p> <p>Aangetroffen en te verwachten soorten bepalen welke mitigerende maatregelen noodzakelijk zijn. Deze maatregelen worden opgenomen in een ecologisch werkprotocol (conform de richtlijnen in paragraaf 3.5) die voorafgaand aan de werkzaamheden wordt opgesteld.</p>
Algemene voorzorgsmaatregelen: altijd in acht nemen	<p>Werkzaamheden worden uitgevoerd conform het opgestelde ecologisch werkprotocol.</p> <p>Houd het werkerrein zo klein mogelijk.</p> <p>Houd de doorlooptijd zo kort als redelijkerwijs mogelijk is.</p> <p>Stel de rijsnelheid van machines zo af dat dieren zoveel mogelijk kunnen wegluchten. Bij voorkeur wordt stapvoets gereden. Er wordt zoveel</p>

	<p>mogelijk gebruik gemaakt van bestaande infrastructuur van wegen, paden en sporen.</p> <p>Voorkom schade aan graslanden, bermen, slootkanten, houtsingels, bosjes en solitaire bomen, bijvoorbeeld door insporing.</p> <p>Zet - indien beschikbaar - natuurvriendelijk materieel en/ of sparende technieken in die zo min mogelijk verstoring veroorzaken (geluidsoverlast, betreding en omwoelen van de oevers).</p> <p>Werk één kant op - richting te behouden gebied - zodat dieren kunnen vluchten.</p> <p>Voer werkzaamheden bij daglicht uit. Bij toepassing van verlichting in nachtelijke uren wordt verstoring naar de omgeving zoveel mogelijk voorkomen door gebruik van gerichte armaturen.</p> <p>Jaarrond mogelijk, mits nesten van broedvogels, verblijfplaatsen van fauna en groeiplaatsen van flora ontzien worden.</p> <p>In overleg met de ecologisch deskundig (Kader 2.1) kan het noodzakelijk zijn om werkzaamheden later te starten/ eerder te beëindigen (bijvoorbeeld door aanhoudende of intredende vorst). Mits goed onderbouwd door de ecologisch deskundige zijn er ook mogelijkheden om de werkzaamheden eerder te starten/ later te beëindigen.</p>
<p>Voorkeursperiode werkzaamheden: alleen bij aanwezigheid beschermde soorten</p> <p>Soortgerichte maatregelen: alleen bij aanwezigheid beschermde soorten</p>	<p><u>Vaatplanten</u> Bescherm beschermde vaatplanten binnen het werkgebied door groeiplaatsen door de ecologisch deskundige (Kader 2.1) te markeren en te sparen. Als aantasting onvermijdelijk is, verplaats dan kleine (<50 exemplaren) groeiplaatsen van beschermde vaatplanten met een ruime hoeveelheid grond naar een plek met geschikte standplaatsfactoren in de omgeving. Zet bij grote (>50 exemplaren) groeiplaatsen de toplaag apart en werk het tracé na afronding van de werkzaamheden weer af met de toplaag (behoud zaadbron en groeiplaatsen). Indien onmogelijk verplaats dan minimaal 33% van de groeiplaatsen met een ruime hoeveelheid grond naar een plek met geschikte standplaatsfactoren in de omgeving.</p> <p><u>Zoogdieren</u> Voorkom aantasting van dassenburchten door geen werkzaamheden binnen 20 meter van burchten uit te voeren. In een zone van 20-50 meter van burchten zijn werkzaamheden alleen toegestaan in de minst kwetsbare periode voor Das (juli t/m november). Binnen de kwetsbare periode van Das (december t/m juni) zijn werkzaamheden alleen toegestaan als minimaal 50 meter afstand tot burchten gehouden wordt. De toegestane afstand van 20 en/of 50 meter wordt door de ecologisch deskundige (Kader 2.1) in het veld gemarkeerd</p> <p>Voorkom aantasting van Grote bosmuis en Veldspitsmuis door vrijkomende grond niet te plaatsen in geschikt leefgebied. Fasering is ook mogelijk om aanwezigheid te voorkomen op het moment dat de werkzaamheden uitgevoerd worden. Maak werkterreinen langs wegen en</p>

paden ongeschikt voor zoogdieren in de periode oktober t/m februari door de vegetatie zeer kort te maaien en maaisel af te voeren. Vervolg de werkzaamheden na enkele dagen om dieren de gelegenheid te geven om een ander heenkomen te zoeken.

Broedvogels

Voer werkzaamheden in broedbiotopen van vogels bij voorkeur in de periode half november t/m half februari (buiten het broedseizoen). Buiten deze periode is uitvoering van werkzaamheden alleen mogelijk als uit een controle door een ecologisch deskundige (Kader 2.1) blijkt dat broedende vogels ontbreken of als blijkt dat broedvogels geen hinder ondervinden van de werkzaamheden. Als broedende vogels geen hinder ondervinden van de werkzaamheden dan worden aan te houden afstanden door de ecologisch deskundige vermeld in het ecologisch werkprotocol en waar nodig worden nesten (inclusief beschermingszones) gemarkeerd in het veld.

Fasering is ook mogelijk om vestiging/ aanwezigheid van broedvogels te voorkomen op het moment dat de werkzaamheden uitgevoerd worden. In de periode oktober t/m half februari kunnen werkterreinen ongeschikt gemaakt worden voor broedvogels door de vegetatie zeer kort te maaien of te frezen. In deze periode zijn broedende vogels afwezig. Voer graafwerkzaamheden vervolgens uit in de broedperiode van vogels (april t/m september). Controleer voorafgaand aan de werkzaamheden wel of zich daadwerkelijk geen broedvogels gevestigd hebben in het werkgebied.

Amfibieën en reptielen

Fasering is ook mogelijk om vestiging/ aanwezigheid van amfibieën en reptielen te voorkomen op het moment dat de werkzaamheden uitgevoerd worden. In de periode oktober t/m half februari kunnen werkterreinen ongeschikt gemaakt worden voor reptielen en amfibieën door de vegetatie zeer kort te maaien of te frezen. Hierbij wordt insporing van de grond voorkomen door gebruik van rijplaten en vaste rijroutes. In de periode oktober t/m half februari zijn amfibieën en reptielen over het algemeen diep in de grond overwinterend aanwezig. Voer graafwerkzaamheden vervolgens uit in de actieve periode (april t/m september) van amfibieën en reptielen.

Voorkom dat amfibieën en reptielen opgesloten raken in gegraven sleuven door de sleuven dagelijks (en kort voor het opvullen van de sleuven) te controleren. Eventueel aanwezige amfibieën en reptielen worden door of onder toezicht van de ecologisch deskundige verplaatst naar geschikt leefgebied op veilige afstand van het werkgebied.

Dagvlinders

Op plekken met beschermde insecten worden waardplanten gespaard. Het gaat bijvoorbeeld om de volgende soorten met tussen haakjes de waardplanten:

- Aardbeivlinder (Dauwbraam en ganzerik-soorten als Tormentil)
- Bosparelmoervlinder (Hengel)

	<ul style="list-style-type: none"> • Bruine eikenpage (jonge eikjes) • Duinparelmoervlinder (viooltjes) • Gentiaanblauwtje (Klokjesgentiaan: hier 100% van de planten sparen) • Kommavlinder (kleine polletjes gras op voedselarme bodem) • Zilveren maan (Moerasviooltje) <p>Verwijderen van waardplanten van dagvlinders en voortplantingsplekken van Vermiljoenkever is alleen toegestaan als de werkzaamheden gefaseerd worden uitgevoerd en minimaal 33% van de geschikte voortplantingsplekken gespaard blijven.</p> <p>Het verwijderen van voortplantingsplekken van Vliegend hert is alleen toegestaan als hiervoor een ontheffing Wet natuurbescherming is verkregen. Bescherm Vliegend hert door potentiële voortplantingsplekken binnen het werkgebied te markeren en te sparen.</p>
--	--

4.6 Onderhoud aan beschoeiing, steigers, dammen, sluizen en duikers

Onderhoud aan beschoeiing, steigers, dammen, sluizen en duikers	
Handelingen die onder de gedragscode vallen	<ul style="list-style-type: none"> • Vervanging, reparatie en reiniging van beschoeiing, steigers, dammen, sluizen en duikers. <p>Zie bijlage IV voor een uitgebreide beschrijving van de maatregelen en de reden van uitvoering.</p>
Verwachte soorten	Amfibieën, libellen, vissen, Platte schijfhoren en Gestreepte waterroofkever in de (oeverzone van) wateren. Broedvogels, vaatplanten, dagvlinders, zoogdieren en Ringslang in de oeverzone van wateren.
Vorbereiding	<p>Voorafgaand aan de uitvoering wordt ecologisch onderzoek uitgevoerd (conform de richtlijnen in paragraaf 3.4) om na te gaan of het werkgebied (mogelijk) een functie heeft voor beschermde soorten.</p> <p>Aangetroffen en te verwachten soorten bepalen welke mitigerende maatregelen noodzakelijk zijn. Deze maatregelen worden opgenomen in een ecologisch werkprotocol (conform de richtlijnen in paragraaf 3.5) die voorafgaand aan de werkzaamheden wordt opgesteld.</p>

<p>Algemene voorzorgsmaatregelen: altijd in acht nemen</p>	<p>Werkzaamheden worden uitgevoerd conform het opgestelde ecologisch werkprotocol.</p> <p>Houd het werkterrein zo klein mogelijk.</p> <p>Houd de doorlooptijd zo kort als redelijkerwijs mogelijk is.</p> <p>Stel de rijsnelheid van machines zo af dat dieren zoveel mogelijk kunnen wegvluchten. Bij voorkeur wordt stapvoets gereden. Er wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van bestaande infrastructuur van wegen, paden en sporen.</p> <p>Voorkom schade aan graslanden, bermen, slootkanten, houtsingels, bosjes en solitaire bomen, bijvoorbeeld door insporing.</p> <p>Zet - indien beschikbaar - natuurvriendelijk materieel en/ of sparende technieken in die zo min mogelijk verstoring veroorzaken (geluidsoverlast, betreding en omwoelen van de oevers).</p> <p>Werk één kant op. Indien aan de orde van de dichte zijde naar het open water of gebied, zodat dieren kunnen vluchten.</p> <p>Voer werkzaamheden bij daglicht uit. Bij toepassing van verlichting in nachtelijke uren wordt verstoring naar de omgeving zoveel mogelijk voorkomen door gebruik van gerichte armaturen.</p>
<p>Voorkeursperiode werkzaamheden: alleen bij aanwezigheid beschermde soorten</p>	<p>September- half maart, mits nesten van broedvogels en andere broedvogels, verblijfplaatsen van fauna en groeiplaatsen van flora ontzien worden.</p> <p>In overleg met de ecologisch deskundig (Kader 2.1) kan het noodzakelijk zijn om werkzaamheden later te starten/ eerder te beëindigen (bijvoorbeeld door aanhoudende of intredende vorst). Mits goed onderbouwd wordt door de ecologisch deskundige dat er geen negatief effect optreedt, zijn er ook mogelijkheden om de werkzaamheden eerder te starten/ later te beëindigen.</p>
<p>Soortgerichte maatregelen: alleen bij aanwezigheid beschermde soorten</p>	<p><u>Vaatplanten</u></p> <p>Bescherm beschermde vaatplanten binnen het werkgebied door groeiplaatsen door de ecologisch deskundige (Kader 2.1) te markeren en te sparen. Als aantasting onvermijdelijk is, verplaats dan kleine (<50 exemplaren) groeiplaatsen van beschermde vaatplanten met een ruime hoeveelheid grond naar een plek met geschikte standplaatsfactoren in de omgeving. Spaar bij grote (>50 exemplaren) groeiplaatsen minimaal 33% van de groeiplaats of verplaats 33% van de groeiplaats met een ruime hoeveelheid grond naar een plek met geschikte standplaatsfactoren in de omgeving.</p> <p>Houd groeiplaatsen van beschermde muurplanten en muurvegetaties in stand. Indien dat niet mogelijk is, kan de maatregel niet onder de Gedragscode voor drinkwaterbedrijven worden uitgevoerd en dient een ontheffing te worden aangevraagd.</p>

Zoogdieren

Houd bij alle werkzaamheden tijdens en buiten de voortplantingsperiode een afstand van minimaal 20 meter tot dassen- en beverburchten en voortplantingsplekken van otter, met uitzondering van voorbijgaande profileringsbewegingen op het water of aan de andere zijde van het water. Alleen in zeer dringende omstandigheden is buiten de voortplantingsperiode een kortere afstand toegestaan, mits de verblijfplaats niet wordt beschadigd. In een zone van 20-50 meter van voortplantingsplekken zijn werkzaamheden alleen toegestaan in de minst kwetsbare periode voor Das (juli t/m november), Otter (januari t/m maart) en Bever (september t/m april). Binnen de kwetsbare periode van Das (december t/m juni), Otter (april t/m december) en Bever (mei t/m augustus) zijn werkzaamheden alleen toegestaan als minimaal 50 meter afstand tot burchten gehouden wordt. De toegestane afstand van 20 en/of 50 meter wordt door de ecologisch deskundige in het veld gemarkeerd.

Pas alternatieve vormen van oeverbeschoeiing toe om verwachte leefgebieden van Waterspitsmuis en Noordse woelmuis in de oeverzone te sparen. Gebruik bijvoorbeeld een vooroever die voor de bestaande beschoeiing in het water geplaatst wordt. Aanvullende maatregelen zijn noodzakelijk op trajecten waar alternatieven niet mogelijk zijn. Zorg dat Waterspitsmuis en Noordse woelmuis kan uitwijken door de vegetatie in geschikt leefgebied in de minst kwetsbare periode voor de soorten (september t/m maart) kort te maaien en het maaisel af te voeren. Om de muizen gelegenheid te geven om alternatief leefgebied te zoeken, worden werkzaamheden aan de oevers pas na enkele dagen vervolgd.

Werkzaamheden mogen er niet toe leiden dat verblijfplaatsen van vleermuizen verdwijnen (ter beoordeling van de ecologisch deskundige). Ook vindt geen wezenlijke aantasting plaats van het microklimaat rondom deze verblijfplaatsen. Indien dat niet mogelijk is, kan de maatregel niet onder de Gedragscode voor drinkwaterbedrijven worden uitgevoerd en dient een ontheffing te worden aangevraagd. Voer werkzaamheden op plekken met verblijfplaatsen van vleermuizen bij voorkeur uit buiten de kraamperiode (half mei t/m half juli, voor Gewone grootovleermuis: mei-half september). Bij de aanwezigheid van overwinterende vleermuizen worden geen storende werkzaamheden uitgevoerd gedurende de periode van overwintering (november tot en met maart). Zorg dat altijd een vrije aan- en afvliegroute bij verblijfplaatsen beschikbaar blijft.

Broedvogels

Voer werkzaamheden in broedbiotopen van vogels bij voorkeur in de periode half november t/m half februari (buiten het broedseizoen). Buiten deze periode is uitvoering van werkzaamheden alleen mogelijk als uit een controle door een ecologisch deskundige (Kader 2.1) blijkt dat broedende vogels ontbreken of als blijkt dat broedvogels geen hinder ondervinden van de werkzaamheden. Als broedende vogels geen hinder ondervinden van de werkzaamheden dan worden aan te houden afstanden door de ecologisch deskundige vermeld in het ecologisch werkprotocol en waar nodig worden nesten (inclusief beschermingszones) gemarkeerd in het veld.

Fasering is ook mogelijk om vestiging/ aanwezigheid van broedvogels te voorkomen op het moment dat de werkzaamheden uitgevoerd worden. In de periode oktober t/m half februari kunnen werkterreinen ongeschikt gemaakt worden voor broedvogels door de vegetatie zeer kort te maaien of te frezen. In deze periode zijn broedende vogels afwezig. Voer graafwerkzaamheden vervolgens uit in de broedperiode van vogels (april t/m september). Controleer voorafgaand aan de werkzaamheden wel of zich daadwerkelijk geen broedvogels gevestigd hebben in het werkgebied.

Werkzaamheden mogen er niet toe leiden dat jaarrond beschermde nesten van vogels verdwijnen (ter beoordeling van de ecologisch deskundige). Indien dat niet mogelijk is, kan de maatregel niet onder de Gedragscode voor drinkwaterbedrijven worden uitgevoerd en dient een ontheffing te worden aangevraagd.

Reptielen

Markeer broeihopen van Ringslang en voorkom beschadiging. Voer in de kwetsbare winterperiode van reptielen (oktober tot en met medio april) bij voorkeur geen werkzaamheden uit op kansrijke overwinteringsplekken voor reptielen als bladhopen, wortelkluiten, in basaltkeien, oeverbeschoeiing en oeververdediging.

Op locaties waar reptielen voorkomen wordt in de actieve periode (globaal 1 april t/m 1 oktober) de werkomgeving van die dag dagelijks gecontroleerd op aanwezige dieren. Deze worden verdreven zonder de dieren te beschadigen.

Amfibieën, vissen, weekdieren, waterkevers en libellen

Als de watertemperatuur te hoog (>25 °C) of te laag (vorst of ijsgang) is, zijn werkzaamheden niet toegestaan. Voor Gestreepte waterroofkever volstaan verder de algemene voorzorgsmaatregelen.

Voer op locaties waar Platte schijfhoren voorkomt de werkzaamheden uit de periode oktober tot en met december (buiten de voortplantingsperiode). Spaar daarbij 25% van de waterbodem.

Markeer locaties met waardplanten van beschermde libellen en dagvlinders. Gemarkerde locatie worden slechts indien noodzakelijk betreden. Op dergelijke plaatsen wordt zo veel mogelijk voorkomen met zorg voorkomen dat de vegetatie wordt beschadigd.

Zorg dat werkzaamheden onder de waterlijn op locaties met beschermde vissen uitsluitend in overleg met een ecologisch deskundige worden uitgevoerd. Voorkom dat het leefgebied van deze soorten wordt beschadigd. Werk uitsluitend met methoden die geen schade toebrengen aan beschermde vissen.

Markeer plaatsen waar juridisch beschermde amfibieën voorkomen en betreed deze locaties slechts indien noodzakelijk. De markeringsplicht geldt niet voor het leefgebied van Rugstreeppad, omdat dit leefgebied niet doelmatig kan worden gemarkeerd. Op dergelijke plaatsen wordt zo

	<p>veel mogelijk met zorg voorkomen dat de bodem wordt beschadigd of platgereden. Op plaatsen waar beschermde amfibieënsoorten voorkomen wordt de werkomgeving van die dag dagelijks gecontroleerd op aanwezige dieren. Deze worden verplaatst naar een veilig heenkomen zonder de dieren te beschadigen. Wanneer het betreden van leefgebied noodzakelijk is, gebeurt dit bij voorkeur in de periode september – maart, buiten de voortplantingsperiode.</p> <p>Ontzie houtrillen, boomstronken en bladhopen in de winterperiode (oktober tot en maart) in verband met overwinterende amfibieën.</p>
--	---

4.7 Schonen van watergangen en maaien van oevers

Schoenen van wateren en maaien van oevers	
Handelingen die onder de gedragscode vallen	<ul style="list-style-type: none"> • Schoenen/hekkelen van watergangen, poelen en andere wateren. • Schoenen van water met behulp van een maaiboot. • Maaien en schonen van oevers en taluds. • Maaien van onderhoudspaden. • Beheer en onderhoud aan natuurvriendelijke oevers. • Op de kant brengen van oeverbegroeiing. <p>Zie bijlage IV voor een uitgebreide beschrijving van de maatregelen en de reden van uitvoering.</p>
Verwachte soorten	Amfibieën, libellen, vissen, Platte schijfhoren en Gestreepte waterroofkever in de (oeverzone van) wateren. Broedvogels, vaatplanten, dagvlinders, zoogdieren en Ringslang in de oeverzone van wateren.
Voorbereiding	<p>Voorafgaand aan de uitvoering wordt ecologisch onderzoek uitgevoerd (conform de richtlijnen in paragraaf 3.4) om na te gaan of het werkgebied (mogelijk) een functie heeft voor beschermde soorten.</p> <p>Aangetroffen en te verwachten soorten bepalen welke mitigerende maatregelen noodzakelijk zijn. Deze maatregelen worden opgenomen in een ecologisch werkprotocol (conform de richtlijnen in paragraaf 3.5) die voorafgaand aan de werkzaamheden wordt opgesteld.</p>
Algemene voorzorgsmaatregelen: altijd in acht nemen	<p>Werkzaamheden worden uitgevoerd conform het opgestelde ecologisch werkprotocol.</p> <p>Houd bij de locatiekeuze van af te zetten schoonsel rekening met beschermde soorten die op het land leven/groeien en bedek kwetsbare terreindelen niet met schoonsel. Locaties worden op kaart (of in het ecologisch werkprotocol) aangegeven.</p> <p>Laat schoonsel minimaal 48 uur op de kant liggen, zodat amfibieën en vissen terug kunnen vluchten naar het water. Tenzij voor die locatie een botanische doelstelling geldt.</p>

	<p>Houd het werkkerrein zo klein mogelijk.</p> <p>Houd de doorlooptijd zo kort als redelijkerwijs mogelijk is.</p> <p>Stel de rijsnelheid van machines zo af dat dieren zoveel mogelijk kunnen wegvluchten. Bij voorkeur wordt stapvoets gereden. Er wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van bestaande infrastructuur van wegen, paden en sporen.</p> <p>Het schonen geschiedt op zo'n manier dat water en de daarin voorkomende zaden en dieren kunnen terugstromen naar het oppervlaktewater.</p> <p>V voorkom schade aan graslanden, bermen, slootkanten, houtsingels, bosjes en solitaire bomen, bijvoorbeeld door insporing.</p> <p>Zet - indien beschikbaar - natuurvriendelijk materieel en/ of sparende technieken in die zo min mogelijk verstoring veroorzaken (geluidsoverlast, betreding en omwoelen van de oevers).</p> <p>Werk één kant op. Indien aan de orde van de dichte zijde naar het open water of gebied, zodat dieren kunnen vluchten.</p> <p>Voer werkzaamheden bij daglicht uit. Bij toepassing van verlichting in nachtelijke uren wordt verstoring naar de omgeving zoveel mogelijk voorkomen door gebruik van gerichte armaturen.</p>
<p>Voorkeursperiode werkzaamheden: alleen bij aanwezigheid beschermde soorten</p>	<p>Half juli t/m december, mits nesten van broedvogels, verblijfplaatsen van fauna en groeiplaatsen van flora ontzien worden. In de periode juni -half juli is bij zwaarwegende redenen van bedrijfstechnische aard schonen toegestaan met intensieve ecologische begeleiding.</p> <p>In overleg met de ecologisch deskundig (Kader 2.1) kan het noodzakelijk zijn om werkzaamheden later te starten/ eerder te beëindigen (bijvoorbeeld door aanhoudende of intredende vorst). Mits goed onderbouwd wordt door de ecologisch deskundige dat er geen negatief effect optreedt, zijn er ook mogelijkheden om de werkzaamheden eerder te starten/ later te beëindigen.</p>
<p>Soortgerichte maatregelen: alleen bij aanwezigheid beschermde soorten</p>	<p><u>Vaatplanten</u></p> <p>Maai of schoon groeiplaatsen van beschermde vaatplanten in beginsel buiten de bloeiperiode en na zaadzetting (globaal 15 september tot en met februari) en markeer/ spaar groeiplaatsen als gemaaid/ geschoond wordt tijdens de bloeiperiode. Beschadiging van deze groeiplaatsen wordt vermeden. Deponeer maaisel en schoonsel niet op groeiplaatsen van beschermde vaatplanten. Als de soort voor de instandhouding gebaat is bij maaien/ schonen in de bloeiperiode dan is dit overigens wel toegestaan. Dit wordt in het werkprotocol beschreven (en op kaart aangegeven).</p> <p><u>Zoogdieren</u></p>

Voorkom aantasting van burchten van Das en Bever door de werkzaamheden binnen 20 meter vanaf burchten in de minst kwetsbare periode voor Das (juli t/m november) en Bever (september t/m april) uit te voeren. Van belang is dat de burchten niet beschadigd worden.

Spaar op oevers met verblijfplaatsen van Otter, Waterspitsmuis en Noordse woelmuis minimaal 50% van de vegetatie (ook in najaar en winter). Verwijderen van bosopslag in de te sparen oeverstroken is mogelijk in de periode december t/m februari (buiten de kwetsbare voortplantingsperiode).

Deponeer maaisel en schoonsel niet in de leefgebieden van de Waterspitsmuis en/of de Noordse woelmuis.

Broedvogels

Voer werkzaamheden in broedbiotopen van vogels bij voorkeur uit buiten het belangrijkste broedseizoen (half maart – half juli). In de periode juni tot half november is uitvoering van werkzaamheden alleen mogelijk als uit een broedvogelcontrole door een ecologisch deskundige (Kader 2.1) blijkt dat broedende vogels ontbreken. Indien er nog broedende vogels voorkomen, wacht dan met uitvoering tot na het broedseizoen of spaar nesten (inclusief een zone van 5 meter rondom de nesten).

Amfibieën, vissen, weekdieren, waterkevers en libellen

Voorkom beschadiging van de bodem of platrijden van de oever rond voortplantingsplaatsen van beschermde amfibieën, vissen, weekdieren, waterkevers en libellen. Markeer deze plaatsen. De markeringsplicht geldt niet voor het leefgebied van de Rugstreppad (het leefgebied van deze soort is niet zinvol te markeren).

Voer werkzaamheden in watergangen bij voorkeur uit buiten de meest kwetsbare voortplantingsperiode van dieren (half maart tot half juli). Binnen de kwetsbare periode zijn werkzaamheden alleen mogelijk met intensieve ecologische begeleiding waarbij op de kant gebrachte amfibieën, vissen en ander waterleven weer teruggezet worden in het water.

Loop op locaties met Grote modderkruiper altijd het schoonsel na en zet vissen en ander waterleven terug in het water.

Spaar 25% van de waterbodem/ watervegetatie (elk seizoen een ander gedeelte), zodat voldoende leefgebied resteert voor instandhouding van de aanwezige populatie grote modderkruipers, platte schijfhorens en gestreepte waterroofkevers en (beschermde) libellensoorten. Leg de te sparen locaties vast in het ecologisch werkprotocol. Spaar specifiek voor Groene glazenmaker 50% van de aanwezige krabbenscheerplanten (leefgebied van de soort). Documenteer de veranderingen op kaart en foto door de locatie van de groeiplaatsen van Krabbenscheer voor én na de werkzaamheden vast te leggen en de informatie toe voegen aan het ecologisch werkprotocol.

	<p>Voer het schonen van poelen met amfibieën uit in de periode half augustus-oktober. Laat hierbij 25% van de oeverbegroeiing staan, behalve als dit ongewenst is vanwege dichtgroei van de poel door riet of bosopslag.</p> <p>Als de watertemperatuur te hoog (>25 °C) of te laag (vorst of ijsgang) is, zijn werkzaamheden niet toegestaan.</p> <p><u>Reptielen</u> Markeer belangrijke leefgebieden van reptielen (bijvoorbeeld broeihopen en heidevegetaties) en voorkom beschadiging. Spaar in de overwinterperiode van reptielen (oktober t/m medio april) wortelkluiten en bladhopen op plaatsen waar reptielen voorkomen. Deponeer maaisel en schoonsel niet in de leefgebieden van reptielen.</p> <p><u>Dagvlinders</u> Laat waardplanten van beschermde vlinders tussen 1 april en 1 september ongemoeid. Spaar bij verspreid voorkomende planten zoveel mogelijk exemplaren, maar minstens 33%.</p>
--	--

4.8 Baggeren van waterbodems

Baggeren van waterbodems	
Handelingen die onder de gedragscode vallen	<ul style="list-style-type: none"> Baggeren van wateren (frequentie maximaal 1 keer per 5-15 jaar) <p>Zie bijlage IV voor een uitgebreide beschrijving van de maatregelen en de reden van uitvoering.</p>
Verwachte soorten	Amfibieën, libellen, vissen, Platte schijfhoren en Gestreepte waterroofkever in de (oeverzone van) wateren. Broedvogels, vaatplanten, dagvlinders, zoogdieren en Ringslang in de oeverzone van wateren.
Vorbereiding	<p>Voorafgaand aan de uitvoering wordt ecologisch onderzoek uitgevoerd (conform de richtlijnen in paragraaf 3.4) om na te gaan of het werkgebied (mogelijk) een functie heeft voor beschermde soorten.</p> <p>Aangetroffen en te verwachten soorten bepalen welke mitigerende maatregelen noodzakelijk zijn. Deze maatregelen worden opgenomen in een ecologisch werkprotocol (conform de richtlijnen in paragraaf 3.5) die voorafgaand aan de werkzaamheden wordt opgesteld.</p>
Algemene voorzorgsmaatregelen: altijd in acht nemen	<p>Werkzaamheden worden uitgevoerd conform het opgestelde ecologisch werkprotocol.</p> <p>Houd bij de locatiekeuze van af te zetten bagger rekening met beschermde soorten die op het land leven/groeien en bedek kwetsbare terreindelen niet met bagger.</p>

	<p>Laat bagger bij voorkeur minimaal 48 uur op de kant liggen, zodat amfibieën en vissen terug kunnen vluchten naar het water. Tenzij voor die locatie een botanische doelstelling geldt.</p> <p>Houd het werkterrein zo klein mogelijk.</p> <p>Houd de doorlooptijd zo kort als redelijkerwijs mogelijk is.</p> <p>Stel de rijsnelheid van machines zo af dat dieren zoveel mogelijk kunnen wegvluchten. Bij voorkeur wordt stapvoets gereden. Er wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van bestaande infrastructuur van wegen, paden en sporen.</p> <p>Het schonen geschiedt op zo'n manier dat water en de daarin voorkomende zaden en dieren kunnen terugstromen naar het oppervlaktewater.</p> <p>Voorkom schade aan graslanden, bermen, slootkanten, houtsingels, bosjes en solitaire bomen, bijvoorbeeld door insporing.</p> <p>Zet - indien beschikbaar - natuurvriendelijk materieel en/ of sparende technieken in die zo min mogelijk verstoring veroorzaken (geluidsoverlast, betreding en omwoelen van de oevers).</p> <p>Werk één kant op. Indien aan de orde van de dichte zijde naar het open water of gebied, zodat dieren kunnen vluchten.</p> <p>Voer werkzaamheden bij daglicht uit. Bij toepassing van verlichting in nachtelijke uren wordt verstoring naar de omgeving zoveel mogelijk voorkomen door gebruik van gerichte armaturen.</p>
<p>Voorkeursperiode werkzaamheden: alleen bij aanwezigheid beschermde soorten</p>	<p>Half juli-december, mits nesten van broedvogels, verblijfplaatsen van fauna en groeiplaatsen van flora ontzien worden. In de periode juni -half juli is baggeren toegestaan met intensieve ecologische begeleiding.</p> <p>In overleg met de ecologisch deskundig (Kader 2.1) kan het noodzakelijk zijn om werkzaamheden later te starten/ eerder te beëindigen (bijvoorbeeld door aanhoudende of intredende vorst). Mits goed onderbouwd wordt door de ecologisch deskundige dat er geen negatief effect optreedt, zijn er ook mogelijkheden om de werkzaamheden eerder te starten/ later te beëindigen.</p>
<p>Soortgerichte maatregelen: alleen bij aanwezigheid beschermde soorten</p>	<p><u>Vaatplanten</u></p> <p>Bescherm beschermde vaatplanten binnen het werkgebied door groeiplaatsen door de ecologisch deskundige (Kader 2.1) te markeren en te sparen. Zorg dat groeiplaatsen van beschermde planten niet met bagger bedekt worden. Bagger op groeiplaatsen van beschermde vaatplanten in beginsel buiten de bloeiperiode en na zaadsetting (globaal 15 september t/m februari) en markeer/ spaar groeiplaatsen als gebaggerd wordt tijdens de bloeiperiode.</p> <p><u>Zoogdieren</u></p>

Houd bij het baggeren tijdens de voortplantingsperiode van Das (december t/m juni), Otter (april t/m december) en Bever (mei t/m augustus) een afstand van minimaal 50 meter tot dassen- en beverburchten en voortplantingsplekken van otter, met uitzondering van voorbijgaande baggerbewegingen op het water of aan de andere zijde van het water. Alleen in zeer dringende omstandigheden is buiten de voortplantingsperiode een kortere afstand toegestaan, mits de verblijfplaats niet wordt beschadigd. In dat geval wordt advies gevraagd aan een ecologisch deskundige (Kader 2.1). Dit advies wordt opgenomen in een ecologisch werkprotocol. De toegestane afstand van 50 meter wordt door de ecologisch deskundige in het veld gemarkeerd.

Voorkom beschadiging van oeverzones met verblijfplaatsen van Waterspitsmuis en Noordse woelmuis. Bagger wordt niet in leefgebied van bovengenoemde soorten verwerkt.

Broedvogels

Voer werkzaamheden in broedbiotopen van vogels bij voorkeur uit buiten het belangrijkste broedseizoen (half maart – half juli). In de periode juni tot half november is uitvoering van werkzaamheden alleen mogelijk als uit een broedvogelcontrole door een ecologisch deskundige (Kader 2.1) blijkt dat broedende vogels ontbreken. Indien broedende vogels voorkomen, wacht dan met uitvoering tot na het broedseizoen of spaar nesten (inclusief een zone van 5 meter rondom de nesten).

Amfibieën, vissen, weekdieren, waterkevers en libellen

Voorkom beschadiging van de bodem of platrijden van de oever rond voortplantingsplaatsen van beschermde amfibieën, vissen, weekdieren, waterkevers en libellen. Markeer deze plaatsen. De markeringsplicht geldt niet voor het leefgebied van de Rugstreppad (het leefgebied van deze soort is niet zinvol te markeren).

Voer baggerwerkzaamheden bij voorkeur uit buiten de meest kwetsbare voortplantingsperiode (half maart tot half juli). Binnen deze periode zijn werkzaamheden alleen mogelijk met intensieve (continue) begeleiding door een ecologisch deskundige (Kader 2.1) waarbij op de kant gebrachte amfibieën, vissen en ander waterleven weer teruggezet worden in het water.

Loop op locaties met Grote modderkruiper altijd de bagger na en zet vissen en ander waterleven terug in het water.

Spaar 25% van de waterbodem/ watervegetatie, zodat voldoende leefgebied resteert voor instandhouding van de aanwezige populatie grote modderkruipers, platte schijfhorens en gestreepte waterroofkevers en (beschermde) libellensoorten. Leg de te sparen locaties vast in het ecologisch werkprotocol. Spaar specifiek voor Groene glazenmaker 50% van de aanwezige krabbenscheerplanten (leefgebied van de soort). Documenteer de veranderingen op kaart en foto door de locatie van de groeiplaatsen van Krabbenscheer voor én na de werkzaamheden vast te leggen en de informatie toe voegen aan het ecologisch werkprotocol.

	<p>Als de watertemperatuur te hoog (>25 °C) of te laag (vorst of ijsgang) is,</p> <hr/> <p>Spaar in de overwinterperiode van reptielen (oktober t/m medio april)</p> <hr/> <p>Laat waardplanten van beschermde vlinders tussen 1 april en 1 september ongemoeid. Spaar bij verspreid voorkomende planten zoveel mogelijk</p>
--	---

4.9 Werkzaamheden aan houtige beplanting

Werkzaamheden aan houtige beplanting	
	<ul style="list-style-type: none"> • Kap van bomen (tot 0,5 hectare, maximaal 25% van totaaloppervlak van een element per jaar). • Vervangen laanbeplanting (maximaal 20 bomen én maximaal 25% van de bomen in een laan/bomenrij per jaar). • Dunnen van bos. • Afzetten van struweel (tot 1.000m² én maximaal 25% van het totaaloppervlak van een element per jaar). • Snoeien, kandelaberen en ringen van bomen. • Verwijderen van bosopslag. • Afzetten van griend en knotbomen (tot 0,5 hectare, maximaal 25% van totaaloppervlak van een element per jaar). <p>Zie bijlage IV voor een uitgebreide beschrijving van de maatregelen en de reden van uitvoering.</p> <p>Als het verwijderen van bomen en bos een functiewijziging tot doel heeft, dan vallen de werkzaamheden niet onder de categorie 'bestendig beheer en onderhoud'. Bij aanwezigheid van beschermde soorten kunnen dergelijke werkzaamheden ontheffingsplichtig zijn.</p>
Verwachte soorten	Vaatplanten, zoogdieren, broedvogels, amfibieën, reptielen, dagvlinders, Vliegend hert en Vermiljoenkever.

<p>Vorbereiding</p>	<p>Voorafgaand aan de uitvoering wordt ecologisch onderzoek uitgevoerd (conform de richtlijnen in paragraaf 3.4) om na te gaan of het werkgebied (mogelijk) een functie heeft voor beschermde soorten.</p> <p>Aangetroffen en te verwachten soorten bepalen welke mitigerende maatregelen noodzakelijk zijn. Deze maatregelen worden opgenomen in een ecologisch werkprotocol (conform de richtlijnen in paragraaf 3.5) die voorafgaand aan de werkzaamheden wordt opgesteld.</p>
<p>Algemene voorzorgsmaatregelen: altijd in acht nemen</p>	<p>Werkzaamheden worden uitgevoerd conform het opgestelde ecologisch werkprotocol.</p> <p>Houd het werkterrein zo klein mogelijk.</p> <p>Houd de doorlooptijd zo kort als redelijkerwijs mogelijk is.</p> <p>Stel de rijsnelheid van machines zo af dat dieren zoveel mogelijk kunnen wegvlugten. Bij voorkeur wordt stapvoets gereden. Er wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van bestaande infrastructuur van wegen, paden en sporen.</p> <p>Voorkom schade aan graslanden, bermen, slootkanten, houtsingels, bosjes en solitaire bomen, bijvoorbeeld door insporing. Laat de strooisellaag zoveel mogelijk intact.</p> <p>Voer werkzaamheden bij daglicht uit. Bij toepassing van verlichting in nachtelijke uren wordt verstoring naar de omgeving zoveel mogelijk voorkomen door gebruik van gerichte armaturen.</p> <p>Vrijkomend hout en takken bij voorkeur afvoeren. Indien afvoer geen optie is, de takken op hopen of rillen leggen op plekken die al ruiger zijn (bijvoorbeeld met bramen of brandnetels).</p> <p>Werk één kant op - richting te behouden gebied - zodat dieren kunnen vluchten.</p> <p>Markeer voorafgaand aan de werkzaamheden kwetsbare situaties met verblijf-, nest- en groeiplaatsen van beschermde soorten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Groeiplaatsen van beschermde vaatplanten. • Bomen met holten en gaten die geschikt zijn als verblijfplaatsen voor vleermuizen en boommarter. Dit is inclusief omringende bomen i.v.m. het behoud van het microklimaat in de bomen (zone 25 meter bos rondom dergelijke bomen). • Bomen met nesten van Eekhoorn (inclusief een zone van 25 meter bos rondom dergelijke bomen). • Bos rondom burchten van Das en Bever (inclusief een zone van 20 meter bos rondom burchten). • Bomen met jaarrond beschermde nestplaatsen van broedvogels (inclusief zone 25 meter rondom de nestlocatie). • Bomen die mogelijk van belang zijn als voortplantingsplaats en foerageerplek voor Vliegend hert.

<p>Voorkeursperiode werkzaamheden: alleen bij aanwezigheid beschermde soorten</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Locaties met waardplanten van beschermde dagvlinders in bossen, bosranden en struwelen. • Locaties met voortplantingsplaatsen van amfibieën, zoals poelen met Kamsalamander of Knoflookpad. <p>Voorkom betreding (beschadiging en platrijden) van de gemarkeerde locaties. Alleen onder voorwaarden is betreding toegestaan (zie soortgerichte maatregelen).</p> <p>September- half maart, mits nesten van broedvogels, verblijfplaatsen van fauna en groeiplaatsen van flora ontzien worden.</p> <p>In overleg met de ecologisch deskundig (Kader 2.1) kan het noodzakelijk zijn om werkzaamheden later te starten/ eerder te beëindigen (bijvoorbeeld door aanhoudende of intredende vorst). Mits goed onderbouwd wordt door de ecologisch deskundige dat er geen negatief effect optreedt, zijn er ook mogelijkheden om de werkzaamheden eerder te starten/ later te beëindigen.</p>
<p>Soortgerichte maatregelen: alleen bij aanwezigheid beschermde soorten van een specifieke soortgroep</p>	<p><u>Vaatplanten</u></p> <p>Voer werkzaamheden op groeiplaatsen van beschermde vaatplanten in beginsel uit buiten de bloeiperiode en na zaadzetting (globaal 15 september tot en met februari) en markeer/ spaar groeiplaatsen als gewerkt wordt tijdens de bloeiperiode. Beschadiging van deze groeiplaatsen wordt vermeden. Deponeer takhout en boomstammen niet op groeiplaatsen van beschermde vaatplanten.</p> <p><u>Zoogdieren</u></p> <p>Voorkom aantasting van vliegroutes en foerageergebieden van vleermuizen door in geval van lijnvormige elementen niet alle bomen te verwijderen (open ruimten tot 50 meter tussen bomen zijn toegestaan). Indien kap van laanstructuren onvermijdelijk is (bijvoorbeeld i.v.m. boomziekten) worden bomen in de overwinteringsperiode van vleermuizen gekapt (november t/m maart) en worden voor 1 april nieuwe, vergelijkbare boomsoorten aangeplant met een tussenruimte van minimaal 6 meter en een boomhoogte van minimaal 2,5 meter).</p> <p>Voorkom aantasting van dassen- en beverburchten door geen werkzaamheden binnen 20 meter van burchten uit te voeren. In een zone van 20-50 meter van burchten zijn werkzaamheden alleen toegestaan in de minst kwetsbare periode voor Das (juli t/m november) en Bever (september t/m april). Binnen de kwetsbare periode van Das (december t/m juni) en Bever (mei t/m augustus) zijn werkzaamheden alleen toegestaan als minimaal 50 meter afstand tot burchten gehouden wordt. De toegestane afstand van 20 en/of 50 meter wordt door de ecologisch deskundige in het veld gemarkeerd.</p> <p>Wend de velrichting van te kappen bomen af van verblijfplaatsen van vleermuizen, Das, Eekhoorn en Boommarter.</p> <p>Bomen met verblijfplaatsen van Eekhoorn, Boommarter en vleermuizen worden gespaard (inclusief omringende bomen die nodig zijn om het</p>

microklimaat in de boom stabiel te houden. Dit wordt bepaald door de ecologisch deskundig (Kader 2.1).

Het kappen van bomen met verblijfplaatsen van Eekhoorn, Boomarter en vleermuizen is niet toegestaan onder de Gedragscode soortbescherming voor drinkwaterbedrijven. Het is noodzakelijk om ontheffing Wet natuurbescherming aan te vragen voor dergelijke activiteiten.

Laat op locaties met Grote bosmuis minimaal 33% van de ondergroei staan.

Broedvogels

Voer werkzaamheden in broedbiotopen van vogels bij voorkeur in de periode half november t/m half februari (buiten het broedseizoen). Buiten deze periode is uitvoering van werkzaamheden alleen mogelijk als uit een broedvogelcontrole door een ecologisch deskundige (Kader 2.1) blijkt dat broedende vogels ontbreken of als blijkt dat broedvogels geen hinder ondervinden van de werkzaamheden. In dat laatste geval worden aan te houden afstanden door de ecologisch deskundige vermeld in het ecologisch werkprotocol en waar nodig worden nesten (inclusief beschermingszones) broedvogels geen hinder ondervinden van de werkzaamheden. Als broedende vogels geen hinder ondervinden van de werkzaamheden dan worden aan te houden afstanden door de ecologisch deskundige vermeld in het ecologisch werkprotocol en waar nodig worden nesten (inclusief beschermingszones) gemarkeerd in het veld.

Bomen met jaarrond beschermde nesten van vogels worden gespaard. Het kappen van bomen met jaarrond beschermde nestplaatsen van broedvogels is alleen toegestaan als een ecologisch deskundige heeft vastgesteld dat er in de omgeving voldoende alternatieve nestplaatsen aanwezig zijn (omgevingscheck). Wanneer dit niet het geval is, is het noodzakelijk om ontheffing wet natuurbescherming aan te vragen.

Amfibieën en reptielen

Voer werkzaamheden in bouselementen met een functie als overwinteringsgebied van amfibieën en leefgebied van reptielen uit in de periode oktober t/m maart. In deze periode zijn amfibieën en reptielen diep in de grond overwinterend aanwezig en daardoor minder gevoelig voor betreding (zeker in combinatie met de algemene voorzorgsmaatregelen zoals het voorkomen van insporing). Liggende, dode boomstammen, takkenbossen, bladhopen en broeihopen en andere aantrekkelijke plekken voor overwintering van amfibieën en reptielen blijven ongemoeid.

Insecten

Op plekken met beschermde insecten worden waardplanten gespaard. Het gaat bijvoorbeeld om de volgende soorten van bossen en bosranden met tussen haakjes de waardplanten:

- Bosparelmoervlinder (Hengel).
- Bruine eikenpage (jonge eikjes).
- Grote weerschijnvlinder (wilgen > 4 meter).
- Iepenpage (iepen).
- Kleine ijsvogelvlinder (Kamperfoelie).

	<ul style="list-style-type: none"> • Sleedoornpage (Sleedoorn en andere prunussoorten). • Vliegend hert (oude eikenstobben). • Vermiljoenkever (populieren). <p>Verwijderen van waardplanten van dagvlinders en voortplantingsplekken van Vermiljoenkever is alleen toegestaan als de werkzaamheden gefaseerd worden uitgevoerd en minimaal 33% van de geschikte plekken gespaard blijven. In overleg met de ecologisch deskundige wordt bepaald welke delen gespaard blijven om zo de meest waardevolle terreindelen te behouden.</p> <p>Laat in leefgebieden van het Vliegend hert de stobben van eiken staan na het kappen. Voer kapwerkzaamheden daarnaast uit buiten het vliegseizoen van het Vliegend hert (november t/m mei). Bescherm Vliegend hert door potentiële voortplantingsplekken binnen het werkgebied te markeren en te sparen.</p>
--	--

4.10 Begrazing

Begrazing	
Handelingen die onder de gedragscode vallen	<ul style="list-style-type: none"> • Inzetten van begrazing. <p>Zie bijlage IV voor een uitgebreide beschrijving van de maatregelen en de redenen van uitvoering.</p>
Verwachte soorten	Vaatplanten, zoogdieren, broedvogels, amfibieën, reptielen en dagvlinders.
Vorbereiding	<p>Voorafgaand aan de uitvoering wordt ecologisch onderzoek uitgevoerd (conform de richtlijnen in paragraaf 3.4) om na te gaan of het werkgebied (mogelijk) een functie heeft voor beschermde soorten. Dit geldt alleen als begrazing in voorgaande jaren niet is ingezet.</p> <p>Aangetroffen en te verwachten soorten bepalen welke mitigerende maatregelen noodzakelijk zijn. Deze maatregelen worden opgenomen in een ecologisch werkprotocol (conform de richtlijnen in paragraaf 3.5) die voorafgaand aan de werkzaamheden wordt opgesteld.</p>
Algemene voorzorgsmaatregelen: altijd in acht nemen	<p>Werkzaamheden worden uitgevoerd conform het opgestelde ecologisch werkprotocol.</p> <p>Stel de rijsnelheid van machines zo af dat dieren zoveel mogelijk kunnen wegvlugten. Bij voorkeur wordt stapvoets gereden. Er wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van bestaande infrastructuur van wegen, paden en sporen.</p> <p>Voorkom zoveel mogelijk schade aan bermen, slootkanten, houtsingels, bosjes en solitaire bomen, bijvoorbeeld door vertrapping.</p>

	<p>Houd bij het bepalen van de begrazingsdruk rekening met voorkomende natuurlijke grazers.</p> <p>In bos en bos met open plekken is de begrazingsdruk maximaal één GVE² per 3 hectare. Op grasland en heide is de begrazingsdruk in weinig bodemvruchtbare terreinen maximaal één GVE per 2 hectare. In bodemvruchtbare terreinen kan dit oplopen tot 1,5 GVE* per hectare.</p>
<p>Voorkeursperiode werkzaamheden: alleen bij aanwezigheid beschermde soorten</p>	<p>Jaarrond mogelijk, mits nesten van broedvogels, verblijfplaatsen van fauna en groeiplaatsen van flora ontzien worden.</p> <p>Bij de aanwezigheid van grondbroedende vogelsoorten worden geen storende werkzaamheden uitgevoerd tijdens de periode van broeden.</p>
<p>Soortgerichte maatregelen: alleen bij aanwezigheid beschermde soorten</p>	<p>Indien begrazing wordt ingezet in gebieden waar een bewoonde dassenburcht of beverburcht aanwezig is worden passende maatregelen genomen, bijvoorbeeld het uitrasteren van een burcht, het verlagen van de begrazingsintensiteit of de keuze voor een andere veesoort. Bij het uitrasteren van burchtlocaties wordt gebruik gemaakt van voor dassen en bevers passeerbare rasters.</p> <p>Broedhopen van ringslang worden uitgerasterd en niet beschadigd. De veedichtheid wordt in overleg met een ecologisch deskundige afgestemd op de aanwezige reptielenpopulaties.</p> <p>Houd rekening met het voorkomen van beschermde dagvlinders en vaatplanten door - indien noodzakelijk - terreindelen met groeiplaatsen van vaatplanten en waardplanten van dagvlinders uit te rasteren. Ook het verlagen van de begrazingsdruk of een andere veesoort zijn opties om schade te voorkomen.</p> <p>Raster poelen 75% uit als vertrapping van oevervegetaties of vertroebeling van water dreigt.</p> <p>Start met het inscharen van vee buiten de belangrijkste broedperiode (voor 15 maart of na 15 juli).</p>

² GVE: Een grootvee-eenheid (GVE) is een landbouwkundige omrekeningsfactor. Elk rund ouder dan 2 jaar en een paard ouder dan 6 maanden komt overeen met 1 GVE, een rund van 6 maanden tot 2 jaar is 0,6 GVE. Schapen en geiten komen overeen met 0,15 GVE.

4.11 Onderhoud aan en plaatsen van hekken, afrasteringen, wildrasters en terreinmeubilair

Onderhoud aan en plaatsen van hekken, afrasteringen, wildrasters en terreinmeubilair	
Handelingen die onder de gedragscode vallen	<ul style="list-style-type: none"> • Plaatsen en vervangen van bebording en prullenbakken. • Vervanging of reparaties aan hekken en afrasteringen en wildrasters. • Uitbreiding van hekken en afrasteringen. • Plaatsen van nieuwe wildrasters en hekken.
Verwachte soorten	<p>Zie bijlage IV voor een uitgebreide beschrijving van de maatregelen en de reden van uitvoering.</p> <p>Vaatplanten, zoogdieren, broedvogels, amfibieën, reptielen en dagvlinders.</p>
Vorbereiding	<p>Voorafgaand aan de uitvoering wordt ecologisch onderzoek uitgevoerd (conform de richtlijnen in paragraaf 3.4) om na te gaan of het werkgebied (mogelijk) een functie heeft voor beschermde soorten.</p> <p>Aangetroffen en te verwachten soorten bepalen welke mitigerende maatregelen noodzakelijk zijn. Deze maatregelen worden opgenomen in een ecologisch werkprotocol (conform de richtlijnen in paragraaf 3.5) die voorafgaand aan de werkzaamheden wordt opgesteld.</p>
Algemene voorzorgsmaatregelen: altijd in acht nemen	<p>Zet in overleg met de ecologisch deskundige de tracés van nieuwe rasters uit. Spaar hierbij de volgende elementen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Groeiplaatsen van beschermde planten. • Burchten van Das en Bever. • Bomen met holten voor Boomarter en vleermuizen. • Bomen met jaarrond beschermde nesten van vogels en nesten van Eekhoorn. • Broeihopen van Ringslang. • Waardplanten van beschermde dagvlinders. <p>Werkzaamheden worden uitgevoerd conform het opgestelde ecologisch werkprotocol.</p> <p>Houd het werkterrein zo klein mogelijk.</p> <p>Houd de doorlooptijd zo kort als redelijkerwijs mogelijk is.</p> <p>Stel de rijsnelheid van machines zo af dat dieren zoveel mogelijk kunnen wegvluchten. Bij voorkeur wordt stapvoets gereden. Er wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van bestaande infrastructuur van wegen, paden en sporen.</p> <p>Voorkom schade aan graslanden, bermen, slootkanten, houtsingels, bosjes en solitaire bomen, bijvoorbeeld door insparing. Laat de strooisellaag zoveel mogelijk intact.</p>

<p>Voorkeursperiode werkzaamheden: alleen bij aanwezigheid beschermde soorten</p>	<p>Zet - indien beschikbaar - natuurvriendelijk materieel en/ of sparende technieken in die zo min mogelijk verstoring veroorzaken (geluidsoverlast, betreding en omwoelen van de oevers).</p> <p>Werk één kant op. Indien aan de orde van de dichte zijde naar het open water of gebied, zodat dieren kunnen vluchten.</p> <p>Voer werkzaamheden bij daglicht uit. Bij toepassing van verlichting in nachtelijke uren wordt verstoring naar de omgeving zoveel mogelijk voorkomen door gebruik van gerichte armaturen.</p> <p>Vervanging of reparaties aan hekken en afrasteringen en wildrasters zijn jaarrond mogelijk, mits nesten van broedvogels, verblijfplaatsen van fauna en groeiplaatsen van flora ontzien worden.</p>
<p>Soortgerichte maatregelen: alleen bij aanwezigheid beschermde soorten</p>	<p><u>Vaatplanten</u></p> <p>Bescherm beschermde vaatplanten binnen het werkgebied door groeiplaatsen door de ecologisch deskundige (Kader 2.1) te markeren en te sparen. Als aantasting onvermijdelijk is, verplaats dan kleine (<50 exemplaren) groeiplaatsen van beschermde vaatplanten met een ruime hoeveelheid grond naar een plek met geschikte standplaatsfactoren in de omgeving. Spaar bij grote (>50 exemplaren) groeiplaatsen minimaal 33% van de groeiplaats of verplaats 33% van de groeiplaats met een ruime hoeveelheid grond naar een plek met geschikte standplaatsfactoren in de omgeving.</p> <p><u>Zoogdieren</u></p> <p>Houd bij alle werkzaamheden tijdens en buiten de voortplantingsperiode een afstand van minimaal 20 meter tot dassen- en beverburchten en voortplantingsplekken van otter, met uitzondering van voorbijgaande werkzaamheden of aan de andere zijde van water. Alleen in zeer dringende omstandigheden is buiten de voortplantingsperiode een kortere afstand toegestaan, mits de verblijfplaats niet wordt beschadigd. In een zone van 20-50 meter van voortplantingsplekken zijn werkzaamheden alleen toegestaan in de minst kwetsbare periode voor Das (juli t/m november), Otter (januari t/m maart) en Bever (september t/m april). Binnen de kwetsbare periode van Das (december t/m juni), Otter (april t/m december) en Bever (mei t/m augustus) zijn werkzaamheden alleen toegestaan als minimaal 50 meter afstand tot burchten gehouden wordt. De toegestane afstand van 20 en/of 50 meter wordt door de ecologisch deskundige in het veld gemarkeerd.</p> <p>Houd rekening met de relatie tussen voedselgebieden en verblijfplaatsen en voorkom barrièrewerking van nieuwe rasters. Indien mogelijk worden locaties weergegeven op kaart en toegevoegd aan het ecologisch werkprotocol.</p> <p><u>Broedvogels</u></p> <p>Voer werkzaamheden in broedbiotopen van vogels bij voorkeur in de periode half november t/m half februari (buiten het broedseizoen). Buiten</p>

deze periode is uitvoering van werkzaamheden alleen mogelijk als uit een broedvogelcontrole door een ecologisch deskundige (Kader 2.1) blijkt dat broedende vogels ontbreken of als blijkt dat broedvogels geen hinder ondervinden van de werkzaamheden. In dat laatste geval worden aan te houden afstanden door de ecologisch deskundige vermeld in het ecologisch werkprotocol en waar nodig worden nesten (inclusief beschermingszones) broedvogels geen hinder ondervinden van de werkzaamheden. Als broedende vogels geen hinder ondervinden van de werkzaamheden dan worden aan te houden afstanden door de ecologisch deskundige vermeld in het ecologisch werkprotocol en waar nodig worden nesten (inclusief beschermingszones) gemarkeerd in het veld.

Amfibieën en reptielen

Voer werkzaamheden in bos, grasland en ruigte met een functie als overwinteringsgebied van amfibieën en leefgebied van reptielen bij voorkeur gefaseerd uit. Maak het werkgebied in de overwinteringsperiode (oktober t/m maart) onaantrekkelijk voor reptielen en amfibieën om zich op te houden door het werkgebied zeer kort te maaien of te frezen. Hierbij wordt insporing van de grond voorkomen door gebruik van rijplaten en vaste rijroutes. In deze periode zijn amfibieën en reptielen over het algemeen diep in de grond aanwezig en daardoor minder gevoelig voor betreding (zeker in combinatie met de algemene voorzorgsmaatregelen). Voer aanlegwerkzaamheden vervolgens uit in de actieve periode (april t/m september) van amfibieën en reptielen.

Bescherm Ringslang door potentiële voortplantingsplekken (broeihopen) binnen het werkgebied te markeren en te sparen.

Insecten

Op plekken met beschermde insecten worden waardplanten gespaard. Het gaat bijvoorbeeld om de volgende soorten met tussen haakjes de waardplanten:

- Aardbeivlinder (Dauwbraam en ganzeriksoorten als Tormentil)
- Bosparelmoervlinder (Hengel)
- Bruin dikkopje (Gewone rolklaver)
- Bruine eikenpage (jonge eikjes)
- Duinparelmoervlinder (viooltjes)
- Grote weerschijnvlinder (wilgen > 4 meter)
- Iepenpage (iepen)
- Kleine ijsvogelvlinder (Kamperfoelie)
- Sleedoornpage (Sleedoorn en andere prunussoorten)
- Veldparelmoervlinder (Smalle weegbree)
- Vliegend hert (oude eikenstobben)
- Vermiljoenkever (populieren)

Verwijderen van waardplanten van dagvlinders en voortplantingsplekken van Vermiljoenkever is alleen toegestaan als de werkzaamheden gefaseerd worden uitgevoerd en minimaal 33% van de geschikte voortplantingsplekken gespaard blijven.

Laat in leefgebieden van het Vliegend hert de stobben van eiken staan na het kappen. Voer kapwerkzaamheden daarnaast uit buiten het

vliegseizoen van het Vliegend hert (november t/m mei). Bescherm Vliegend hert door potentiële voortplantingsplekken binnen het werkgebied te markeren en te sparen.

4.12 Maaien van graslanden, bermen en rietlanden

Maaien van graslanden, bermen en rietlanden	
Handelingen die onder de gedragscode vallen	<ul style="list-style-type: none"> • Maaien graslanden en bermen en afvoeren maaisel. • Maaien rietland (ook wintermaaien) en afvoeren riet/ maaisel.
Verwachte soorten	Zie bijlage IV voor een uitgebreide beschrijving van de maatregelen en de redenen van uitvoering.
Voorbereiding	Vaatplanten, zoogdieren, broedvogels, amfibieën, reptielen en dagvlinders.
Algemene voorzorgsmaatregelen: altijd in acht nemen	<p>Voorafgaand aan de uitvoering wordt ecologisch onderzoek uitgevoerd (conform de richtlijnen in paragraaf 3.4) om na te gaan of het werkgebied (mogelijk) een functie heeft voor beschermde soorten.</p> <p>Aangetroffen en te verwachten soorten bepalen welke mitigerende maatregelen noodzakelijk zijn. Deze maatregelen worden opgenomen in een ecologisch werkprotocol (conform de richtlijnen in paragraaf 3.5) die voorafgaand aan de werkzaamheden wordt opgesteld.</p> <p>Werkzaamheden worden uitgevoerd conform het opgestelde ecologisch werkprotocol.</p> <p>Houd bij de locatiekeuze van af te zetten maaisel/riet rekening met beschermde soorten die op het land leven/groeien en bedek kwetsbare terreindelen niet met maaisel/riet.</p> <p>Voer riet af of verbrandt het op hopen op ruigere delen van het terrein en niet aan de randen.</p> <p>Laat maaisel waar mogelijk minimaal 48 uur liggen, zodat dieren kunnen vluchten.</p> <p>Houd het werkterrein zo klein mogelijk.</p> <p>Houd de doorlooptijd zo kort als redelijkerwijs mogelijk is.</p> <p>De maaibalk en rijsnelheid van machines wordt zo afgesteld dat dieren zoveel mogelijk kunnen wegvluchten. Bij voorkeur wordt stapvoets gereden. Er wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van bestaande infrastructuur van wegen, paden en sporen.</p> <p>Gebruik faunasporende methodes zoals maaien van binnen naar buiten en gebruik een wildredder waar nodig. Het materieel houdt snelheden aan die dieren de mogelijkheid geeft om te vluchten.</p>

<p>Voorkeursperiode werkzaamheden: alleen bij aanwezigheid beschermde soorten</p>	<p>Voorkom schade aan graslanden, bermen, slootkanten, houtsingels, bosjes en solitaire bomen, bijvoorbeeld door insporing.</p> <p>Zet - indien beschikbaar - natuurvriendelijk materieel en/ of sparende technieken in die zo min mogelijk verstoring veroorzaken (geluidsoverlast, betreding en omwoelen van de oevers).</p> <p>Werk één kant op. Indien aan de orde van de dichte zijde naar het open water of gebied, zodat dieren kunnen vluchten.</p> <p>Voer werkzaamheden bij daglicht uit. Bij toepassing van verlichting in nachtelijke uren wordt verstoring naar de omgeving zoveel mogelijk voorkomen door gebruik van gerichte armaturen.</p> <p>Jaarrond mogelijk, mits nesten van broedvogels, verblijfplaatsen van fauna en groeiplaatsen van flora ontzien worden. Wintermaaien riet in de periode december-februari.</p>
<p>Soortgerichte maatregelen: alleen bij aanwezigheid beschermde soorten</p>	<p><u>Vaatplanten</u></p> <p>Maai groeiplaatsen van beschermde vaatplanten buiten de bloeiperiode en markeer/ spaar groeiplaatsen als gemaaid wordt tijdens de bloeiperiode. Beschadiging van deze groeiplaatsen wordt vermeden. Maaisel wordt niet gedeponeerd op groeiplaatsen van beschermde vaatplanten. Als de soort voor de instandhouding gebaat is bij maaien in de bloeiperiode dan is dit overigens wel toegestaan. Dit laatste wordt onderbouwd in het ecologisch werkprotocol.</p> <p><u>Zoogdieren</u></p> <p>Houd bij alle werkzaamheden tijdens en buiten de voortplantingsperiode een afstand van minimaal 20 meter tot dassen- en beverburchten en voortplantingsplekken van otter, met uitzondering van voorbijgaande werkzaamheden of aan de andere zijde van water. Alleen in zeer dringende omstandigheden is buiten de voortplantingsperiode een kortere afstand toegestaan, mits de verblijfplaats niet wordt beschadigd. In een zone van 20-50 meter van voortplantingsplekken zijn werkzaamheden alleen toegestaan in de minst kwetsbare periode voor Das (juli t/m november), Otter (januari t/m maart) en Bever (september t/m april). Binnen de kwetsbare periode van Das (december t/m juni), Otter (april t/m december) en Bever (mei t/m augustus) zijn werkzaamheden alleen toegestaan als minimaal 50 meter afstand tot burchten gehouden wordt. De toegestane afstand van 20 en/of 50 meter wordt door de ecologisch deskundige in het veld gemarkeerd.</p> <p>Spaar in rietlanden met Otter, Waterspitsmuis en Noordse woelmuis minimaal 50% van de vegetatie per maaibeurt (ook in najaar en winter) en laat stroken van minimaal 5 meter breed staan.</p> <p>Spaar in droge ruigte/ ruigten met Veldspitsmuis en Grote bosmuis minimaal 25% van de vegetatie per maaibeurt.</p>

Broedvogels

Voer werkzaamheden in broedbiotopen van vogels bij voorkeur uit buiten het belangrijkste broedseizoen (half maart – half juli). Voer vooraf een broedvogelcontrole door een ecologisch deskundige (Kader 2.1) uit om bewoonde nesten/ verdachte broedplekken op te sporen. Indien er nog broedende vogels voorkomen, wacht dan met uitvoering tot na het broedseizoen of spaar nesten (inclusief een zone van 5 meter rondom de nesten).

Amfibieën

Markeer voortplantingswateren van juridisch beschermde amfibieën en betreed deze locaties slechts indien noodzakelijk. De markeringsplicht geldt niet voor het leefgebied van Rugstreeppad, omdat dit leefgebied niet doelmatig kan worden gemarkeerd. Op dergelijke plaatsen wordt zo veel mogelijk met zorg voorkomen dat de bodem wordt beschadigd of platgereden. In deze gebieden wordt enkel bij droog weer gemaaid, wordt in een strook van minimaal 5 meter van de perceelrand uitsluitend gemaaid met maaiapparatuur met een minimale aanzuigende werking. Bovendien wordt de maaihoogte aangepast (minimaal op 10 cm hoogte).

Reptielen

Markeer broeihopen van Ringslang en voorkom beschadiging. Op plaatsen waar slangen of hagedissen voorkomen wordt uitsluitend gemaaid met aangepaste apparatuur met een minimale aanzuigende werking.

Dagvlinders

Laat waardplanten van beschermde vlinders tussen 1 april en 1 september ongemoeid. Als maaien binnen deze periode onvermijdelijk is – om vergrassing en verruiging te voorkomen – is voor instandhouding van het vegetatietype, spaar dan zoveel planten als nodig is (minimaal 33% van de populatie). Zorg voor maatwerk op locaties met bijzondere soorten door juist plekken met veel verwachte/ vastgestelde voortplanting te sparen.

Het gaat bijvoorbeeld om de volgende soorten:

- Aardbeivlinder (Tormantil)
- Bruin dikkopje (Gewone rolklaver)
- Sleedoornpage (jonge opslag van Sleedoorn)
- Veldparelmoervlinder (Smalle weegbree)
- Zilveren maan (Moerasviooltje)

4.13 Plaggen, maaien en chopperen van heide, veenmosrietland en duingraslanden

Plaggen, maaien en chopperen van heide, veenmosrietland en duingraslanden	
Handelingen die onder de gedragscode vallen	<ul style="list-style-type: none"> Plaggen, maaien en chopperen van heide, veenmosrietland en duinvegetaties. <p>Zie bijlage IV voor een uitgebreide beschrijving van de maatregelen en de reden van uitvoering.</p>
Verwachte soorten	Vaatplanten, zoogdieren, broedvogels, amfibieën, reptielen en dagvlinders.
Vorbereiding	<p>Voorafgaand aan de uitvoering wordt ecologisch onderzoek uitgevoerd (conform de richtlijnen in paragraaf 3.4) om na te gaan of het werkgebied (mogelijk) een functie heeft voor beschermde soorten.</p> <p>Aangetroffen en te verwachten soorten bepalen welke mitigerende maatregelen noodzakelijk zijn. Deze maatregelen worden opgenomen in een ecologisch werkprotocol (conform de richtlijnen in paragraaf 3.5) die voorafgaand aan de werkzaamheden wordt opgesteld.</p>
Algemene voorzorgsmaatregelen: altijd in acht nemen	<p>Werkzaamheden worden uitgevoerd conform het opgestelde ecologisch werkprotocol.</p> <p>Houd het werkkerrein zo klein mogelijk.</p> <p>Houd de doorlooptijd zo kort als redelijkerwijs mogelijk is.</p> <p>Stel de maaibalk en de rijsnelheid van machines zo af dat dieren zoveel mogelijk kunnen wegvlugten. Bij voorkeur wordt stapvoets gereden. Er wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van bestaande infrastructuur van wegen, paden en sporen.</p> <p>Voorkom schade aan graslanden, bermen, slootkanten, houtsingels, bosjes en solitaire bomen, bijvoorbeeld door insporing.</p> <p>Werk één kant op. Indien aan de orde van de dichte zijde naar het open water of gebied, zodat dieren kunnen vluchten.</p> <p>Voer werkzaamheden bij daglicht uit. Bij toepassing van verlichting in nachtelijke uren wordt verstoring naar de omgeving zoveel mogelijk voorkomen door gebruik van gerichte armaturen.</p> <p>Voer plaggen, maaien en chopperen in heideterreinen, veenmosrietlanden of duingebieden van 4 ha of kleiner jaarlijks uit op maximaal 25% van het terrein.</p> <p>Voer plaggen, maaien en chopperen in heideterreinen, veenmosrietlanden of duingebieden groter dan 4 ha, maar kleiner dan 10 ha jaarlijks uit op maximaal 1 ha van het terrein.</p>

	<p>Voer plaggen, maaien en chopperen in heideterreinen, veenmosrietlanden of duingebieden van 10 ha of groter jaarlijks uit op maximaal 10% van het terrein.</p> <p>Maak plag-, maai- of chopperplekken maximaal 0,5 hectare groot</p> <p>Kies in overleg met de ecologisch deskundige de minst waardevolle terreindelen om te plaggen, maaien en chopperen en om vrijkomend materieel te verwerken. Het gaat bijvoorbeeld om sterk vergraste delen of delen met veel bosopslag. Zorg wel dat minimaal 10% van aanwezige grasvegetaties behouden blijft.</p>
<p>Voorkeursperiode werkzaamheden: alleen bij aanwezigheid beschermde soorten</p>	<p>Uitvoering in de winterperiode (oktober-februari), mits nesten van broedvogels, verblijfplaatsen van fauna en groeiplaatsen van flora ontzien worden. In deze periode zijn amfibieën en reptielen diep in de grond overwinterend aanwezig en daardoor minder gevoelig voor betreding (zeker in combinatie met de algemene voorzorgsmaatregelen zoals het voorkomen van insporing).</p> <p>In overleg met de ecologisch deskundig (Kader 2.1) kan het noodzakelijk zijn om werkzaamheden eerder te starten/ later te beëindigen (bijvoorbeeld door intredende of aanhoudende vorst). Mits goed onderbouwd wordt door de ecologisch deskundige dat er geen negatief effect optreedt, zijn er ook mogelijkheden om de werkzaamheden eerder te starten/ later te beëindigen. Mits goed onderbouwd wordt door de ecologisch deskundige dat er geen negatief effect optreedt, zijn er ook mogelijkheden om de werkzaamheden eerder te starten/ later te beëindigen.</p>
<p>Soortgerichte maatregelen: alleen bij aanwezigheid beschermde soorten</p>	<p><u>Vaatplanten</u></p> <p>Spaar zoveel mogelijk groeiplaatsen van beschermde plantensoorten (zie algemene voorzorgsmaatregelen). Verwijderen van groeiplaatsen van beschermde vaatplanten is alleen toegestaan als de soort in het gebied kan blijven voortbestaan (minimaal 33% van de populatie sparen).</p> <p><u>Zoogdieren</u></p> <p>Voorkom aantasting van burchten van Das door plaggen, maaien en chopperen binnen 20 meter vanaf burchten in de minst kwetsbare periode voor Das (juli t/m november) uit te voeren. Van belang is dat de burchten niet beschadigd worden.</p> <p><u>Broedvogels</u></p> <p>Voer werkzaamheden in broedbiotopen van vogels bij voorkeur in de periode half november t/m half februari (buiten het broedseizoen). Buiten deze periode is uitvoering van werkzaamheden alleen mogelijk als uit een broedvogelcontrole door een ecologisch deskundige (Kader 2.1) blijkt dat broedende vogels ontbreken of als blijkt dat broedvogels geen hinder ondervinden van de werkzaamheden. Als broedende vogels geen hinder ondervinden van de werkzaamheden dan worden aan te houden afstanden door de ecologisch deskundige vermeld in het ecologisch werkprotocol en waar nodig worden nesten (inclusief beschermingszones) gemarkeerd in het veld.</p>

	<p><u>Dagvlinders</u></p> <p>Spaar zoveel mogelijk waardplanten (minimaal 33% van de populatie). Het gaat dan vooral om:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aardbeivlinder (Dauwbraam en ganzerik-soorten als Tormentil) • Bosparelmoervlinder (Hengel) • Bruine eikenpage (jonge eikjes) • Duinparelmoervlinder (viooltjes) • Gentiaanblauwtje (Klokjesgentiaan: hier 100% van de planten sparen) • Kommavlinder (kleine polletjes gras op voedselarme bodem) • Zilveren maan (Moerasviooltje) <p>Controleer waardplanten op eiafzet (o.a. Bruine eikenpage) als hulpmiddel om de meeste geschikte plag-, maai- en chopperlocaties te bepalen.</p>
--	--

4.14 Onderhoud van paden en wegen

Onderhoud van paden en wegen	
Handelingen die onder de gedragscode vallen	<ul style="list-style-type: none"> • Onderhoud van paden en wegen. <p>Zie bijlage IV voor een uitgebreide beschrijving van de maatregelen en de reden van uitvoering.</p>
Verwachte soorten	Vaatplanten, zoogdieren, broedvogels, amfibieën, reptielen en dagvlinders rondom wegen.
Vorbereiding	<p>Voorafgaand aan de uitvoering wordt ecologisch onderzoek uitgevoerd (conform de richtlijnen in paragraaf 3.4) om na te gaan of het werkgebied (mogelijk) een functie heeft voor beschermde soorten.</p> <p>Aangetroffen en te verwachten soorten bepalen welke mitigerende maatregelen noodzakelijk zijn. Deze maatregelen worden opgenomen in een ecologisch werkprotocol (conform de richtlijnen in paragraaf 3.5) die voorafgaand aan de werkzaamheden wordt opgesteld.</p>
Algemene voorzorgsmaatregelen: altijd in acht nemen	<p>Werkzaamheden worden uitgevoerd conform het opgestelde ecologisch werkprotocol.</p> <p>Houd het werkterrein zo klein mogelijk.</p> <p>Houd de doorlooptijd zo kort als redelijkerwijs mogelijk is.</p> <p>Stel de rijsnelheid van machines zo af dat dieren zoveel mogelijk kunnen wegvlugten. Bij voorkeur wordt stapvoets gereden. Er wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van bestaande infrastructuur van wegen, paden en sporen.</p>

<p>Voorkeursperiode werkzaamheden: alleen bij aanwezigheid beschermde soorten</p>	<p>Voorkom schade aan graslanden, bermen, slootkanten, houtsingels, bosjes en solitaire bomen, bijvoorbeeld door insporing. Zet - indien beschikbaar - natuurvriendelijk materieel en/ of sparende technieken in die zo min mogelijk verstoring veroorzaken (geluidsoverlast, betreding en omwoelen van de oevers).</p> <p>Werk één kant op. Indien aan de orde van de dichte zijde naar het open water of gebied, zodat dieren kunnen vluchten.</p> <p>Voer werkzaamheden bij daglicht uit. Bij toepassing van verlichting in nachtelijke uren wordt verstoring naar de omgeving zoveel mogelijk voorkomen door gebruik van gerichte armaturen.</p> <p>Jaarrond mogelijk, mits nesten van broedvogels, verblijfplaatsen van fauna en groeiplaatsen van flora ontzien worden.</p>
<p>Soortgerichte maatregelen: alleen bij aanwezigheid beschermde soorten</p>	<p><u>Vaatplanten en insecten</u></p> <p>Bescherm beschermde vaatplanten en waardplanten van beschermde dagvlinders binnen het werkgebied door groeiplaatsen door de ecologisch deskundige (Kader 2.1) te markeren en te sparen. Als aantasting onvermijdelijk is, verplaats dan kleine groeiplaatsen van beschermde vaatplanten met een ruime hoeveelheid grond naar een plek met geschikte standplaatsfactoren in de omgeving. Spaar bij grote groeiplaatsen minimaal 33% van de groeiplaats of verplaats 33% van de groeiplaats met een ruime hoeveelheid grond naar een plek met geschikte standplaatsfactoren in de omgeving.</p> <p>Spaar oude houtstapels van eikenhout waarin mogelijk larven van het Vliegend hert voorkomen.</p> <p><u>Zoogdieren</u></p> <p>Houd bij alle werkzaamheden tijdens en buiten de voortplantingsperiode een afstand van minimaal 20 meter tot dassen- en beverburchten en voortplantingsplekken van otter, met uitzondering van voorbijgaande werkzaamheden of aan de andere zijde van water. Alleen in zeer dringende omstandigheden is buiten de voortplantingsperiode een kortere afstand toegestaan, mits de verblijfplaats niet wordt beschadigd. In een zone van 20-50 meter van voortplantingsplekken zijn werkzaamheden alleen toegestaan in de minst kwetsbare periode voor Das (juli t/m november), Otter (januari t/m maart) en Bever (september t/m april). Binnen de kwetsbare periode van Das (december t/m juni), Otter (april t/m december) en Bever (mei t/m augustus) zijn werkzaamheden alleen toegestaan als minimaal 50 meter afstand tot burchten gehouden wordt. De toegestane afstand van 20 en/of 50 meter wordt door de ecologisch deskundige in het veld gemarkeerd.</p> <p>Markeer geschikte leefgebieden van Grote bosmuis en Veldspitsmuis en voorkom aantasting van leefgebied door vrijkomende grond en wegbedekking niet te plaatsen in geschikt leefgebied. Fasering is ook</p>

mogelijk om aanwezigheid te voorkomen op het moment dat de werkzaamheden uitgevoerd worden. Maak werkterreinen langs wegen en paden ongeschikt voor zoogdieren in de periode oktober t/m februari door de vegetatie zeer kort te maaien en maaisel af te voeren. Vervolg de werkzaamheden na enkele dagen om dieren de gelegenheid te geven om een ander heenkomen te zoeken.

Broedvogels, amfibieën en reptielen

Voer werkzaamheden in broedbiotopen van vogels bij voorkeur in de periode half november t/m half februari (buiten het broedseizoen). Buiten deze periode is uitvoering van werkzaamheden alleen mogelijk als uit een broedvogelcontrole door een ecologisch deskundige (Kader 2.1) blijkt dat broedende vogels ontbreken of als blijkt dat broedvogels geen hinder ondervinden van de werkzaamheden. Als broedende vogels geen hinder ondervinden van de werkzaamheden dan worden aan te houden afstanden door de ecologisch deskundige vermeld in het ecologisch werkprotocol en waar nodig worden nesten (inclusief beschermingszones) gemarkeerd in het veld.

Markeer voortplantingswateren van beschermde amfibieën, broedhopen van Ringslang en belangrijke overwinteringsplekken voor amfibieën en reptielen (o.a. houtrillen, boomstronken, wortelkluiten en bladhopen) en betreed deze locaties slechts indien noodzakelijk. De markeringsplicht geldt niet voor het leefgebied van Rugstreeppad, omdat dit leefgebied niet doelmatig kan worden gemarkeerd. Op dergelijke plaatsen wordt zo veel mogelijk met zorg voorkomen dat de bodem wordt beschadigd of platgereden. Op plaatsen waar juridisch beschermde amfibieën en reptielen voorkomen, wordt de werkomgeving van die dag dagelijks gecontroleerd op aanwezige dieren. Deze worden verplaatst naar een veilig heenkomen zonder de dieren te beschadigen.

Fasering is ook mogelijk om vestiging/ aanwezigheid van broedvogels, amfibieën en reptielen te voorkomen op het moment dat de werkzaamheden uitgevoerd worden. In de periode oktober t/m februari kunnen werkterreinen langs wegen en paden ongeschikt gemaakt worden voor broedvogels, reptielen en amfibieën door de vegetatie zeer kort te maaien of te frezen. Hierbij wordt insporing van de grond voorkomen door gebruik van rijplaten en vaste rijroutes. In deze periode zijn amfibieën en reptielen over het algemeen diep in de grond overwinterend aanwezig en zijn broedende vogels afwezig. Voer graafwerkzaamheden vervolgens uit in de actieve periode (april t/m september) van amfibieën en reptielen en broedperiode van vogels. Controleer voorafgaand aan de werkzaamheden wel of zich daadwerkelijk geen broedvogels (en amfibieën en reptielen) gevestigd hebben in het werkgebied.

5 Bijlagen

Bijlage I Wet natuurbescherming

Wet natuurbescherming

De Wet natuurbescherming (Staatsblad 2016) regelt de bescherming van Natura 2000-gebieden, soorten en houtopstanden. De volledige wettekst van de Wet natuurbescherming (Wnb) is te vinden op: <http://wetten.overheid.nl/BWBR0037552/>. Deze gedragscode is gebaseerd op artikel 3.31 van de Wet natuurbescherming en beperkt zich daarmee tot het onderdeel soortenbescherming van de Wet natuurbescherming. De artikelen 3.1 t/m 3.11 van de Wet natuurbescherming regelen de bescherming van soorten. De complete lijst met beschermde soorten is te vinden in bijlage 2 van deze gedragscode.

De bescherming onder de Wet natuurbescherming geldt overal in Nederland. Drinkwaterbedrijven zijn daarom niet alleen gehouden aan de Wet natuurbescherming bij werkzaamheden in waterwin- en/of natuurgebied, maar ook bij de uitvoering van werkzaamheden op bedrijfsterreinen, onderhoud aan gebouwen, puttenvelden, kabel- en leidingtracés, spoelvijvers, infiltratiewateren en dergelijke.

Beschermingsregimes en verbodsbepalingen

De Wet natuurbescherming kent drie verschillende beschermingsregimes voor beschermde soorten. Per beschermingsregime gelden verschillende verbodsbepalingen. De beschermingsregimes en bijbehorende verboden zijn te vinden in de artikelen 3.1, 3.5 en 3.10 en zijn hieronder toegelicht.

1. BESCHERMINGSREGIME VOGELRICHTLIJN

Alle van nature in Nederland in het wild levende vogels zijn beschermd volgens het beschermingsregime van de Vogelrichtlijn (artikel 3.1 Wet natuurbescherming). De vogels zijn onderverdeeld in twee categorieën:

- Vogels met jaarrond beschermde nesten.
- Overige vogels wier nesten alleen tijdens het broedseizoen (periode van nestbouw, eileg, broeden en voeren van de jongen op het nest) zijn beschermd.

Voor vogels gelden de verbodsbepalingen in de onderstaande tabel.

Tabel 5.1 Verbodsbepalingen

Vogelrichtlijn
Art 3.1 lid 1: Het is verboden in het wild levende vogels opzettelijk te doden of te vangen.
Art 3.1 lid 2: Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen.
Art 3.1 lid 3: Het is verboden eieren te rapen en deze onder zich te hebben.
Art 3.1 lid 4 en lid 5: Het is verboden vogels opzettelijk te storen, tenzij de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort.

2. BESCHERMINGSREGIME HABITATRICHTLIJN

Soorten die zijn beschermd op grond van de Habitatrictlijn (bijlage IV) en de Verdragen van Bern (bijlage II) en Bonn (bijlage I) (artikel 3.5 van de Wet natuurbescherming) vallen onder het beschermingsregime van de Habitatrictlijn. Voor deze soorten gelden de verbodsbepalingen in de onderstaande tabel.

Tabel 5.2 Verbodsbepalingen

Habitatrictlijn
Art 3.5 lid 1: Het is verboden soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen.
Art 3.5 lid 4: Het is verboden de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren te beschadigen of te vernielen.
Art 3.5 lid 3: Het is verboden eieren van dieren in de natuur opzettelijk te vernielen of te rapen.
Art 3.5 lid 2: Het is verboden dieren opzettelijk te verstoren.
Art 3.5 lid 5: Het is verboden plantensoorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen.

3. BESCHERMINGSREGIME ANDERE SOORTEN

Het derde beschermingsregime geldt voor 'andere soorten' (artikel 3.10 van de Wet natuurbescherming). De andere soorten, ook wel aangeduid als nationaal beschermde soorten, zijn onderverdeeld in twee categorieën:

- Soorten waarvoor provinciaal geen vrijstelling geldt, en
- Soorten waarvoor provinciaal wel vrijstelling geldt.

Welke soorten zijn vrijgesteld verschillen per provincie. Voor deze 'andere soorten' gelden de verbodsbepalingen in de onderstaande tabel.

Tabel 5.3 Verbodsbepalingen

Andere soorten
Art 3.10 lid 1a: Het is verboden soorten opzettelijk te doden of te vangen.
Art 3.10 lid 1b: Het is verboden de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren opzettelijk te beschadigen of te vernielen.
Art 3.10 lid 1c: Het is verboden plantensoorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen.

Zorgplicht

Naast de verbodsbepalingen geldt de zorgplicht. In artikel 1.11 van de Wet natuurbescherming is de zorgplicht opgenomen. De zorgplicht is een algemene verplichting en houdt in dat iedereen voldoende zorg in acht neemt voor Natura 2000-gebieden, bijzondere nationale natuurgebieden en voor in het wild levende dieren en planten en hun directe leefomgeving. Dus ook voor niet beschermde soorten geldt de zorgplicht. Voldoende zorg houden betekent dat handelingen (en de voorbereiding hiervan) met nadelige gevolgen achterwege wordt gelaten, of maatregelen worden getroffen om schade te voorkomen en als schade niet kan worden voorkomen ervoor wordt gezorgd dat schade zoveel als mogelijk wordt beperkt, dan wel ongedaan wordt gemaakt.

Vrijstelling van ontheffingsplicht

De Wet natuurbescherming biedt voor handelingen die zijn beschreven in en aantoonbaar worden uitgevoerd conform een goedgekeurde gedragscode een vrijstelling van de ontheffingsplicht (artikel 3.31). De gedragscode is vormvrij, maar dient te zijn gebaseerd op

een of meer in de wet genoemde belangen. De gedragscode dient tevens door de Minister van Economische Zaken te zijn goedgekeurd.

Indien niet gewerkt wordt conform de gedragscode en verbodsbepalingen worden overtreden is een ontheffing nodig. De ontheffing kan alleen onder bepaalde voorwaarden worden verleend door het bevoegd gezag. Deze voorwaarden zijn hier niet uitgewerkt omdat door het werken volgens de gedragscode een vrijstelling geldt van de ontheffingsplicht.

Bijlage II Beschermde soorten

Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn

Alle inheemse vogels

Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn

Planten

Groenknolorchis
Drijvende waterweegbree
Kruipend moerasscherm

Zoogdieren

Baardvleermuis
Bechsteins vleermuis
Bever
Bosvleermuis
Brandts vleermuis
Franjestaart
Gewone dwergvleermuis
Gewone grootoorvleermuis
Grijze grootoorvleermuis
Hamster
Ingekorven vleermuis
Laatvlieger
Meervleermuis
Mopsvleermuis
Noordse woelmuis
Otter
Rosse vleermuis
Ruige dwergvleermuis
Tweekleurige vleermuis
Vale vleermuis
Watervleermuis

Amfibieën en reptielen

Boomkikker
Geelbuikvuurpad
Gladde slang

Heikikker

Kamsalamander

Knoflookpad

Muurhagedis

Poelkikker

Rugstreepad

Vroedmeesterpad

Zandhagedis

Slakken en vissen

Houting

Platte schijfhoren

Vlinders

Gentiaanblauwtje

Grote vuurvlinder

Teunisbloempijlstaart

Kevers, libellen en haften

Gestreepte waterroofkever

Gevlekte witsnuitlibel

Groene glazenmaker

Noordse winterjuffer

Oostelijke witsnuitlibel

Rivierrombout

Sierlijke witsnuitlibel

Vermiljoenkever

Beschermingsregime Andere soorten

Planten

Akkerogentroost

Berggamander

Bergnachtorchis

Blauw guichelheil

Bokkenorchis

Bosdravik

Dennenorchis

Dreps

Echte gamander

Franjgentiaan

Geelgroene wespenorchis

Geplooid vrouwenmantel

Getande veldsla

Glad biggenkruid

Groot spiegelklokje

Grote leeuwenklauw

Karthuizer anjer

Kleine wolfsmelk

Kluwenklokje

Korensla

Naakte lathyrus

Rozenkransje

Ruw parelzaad

Scherpkruid

Stofzaad

Tengere veldmuur

Wilde ridderspoor

Wilde weit

Wolfskers

Zoogdieren

Aardmuis

Boommarter

Bosmuis

Bunzing

Das

Dwergmuis

Dwergspitsmuis

Eekhoorn

Egel

Eikelmuis

Gewone bosspitsmuis

Grote bosmuis

Haas

Hermelijn

Huisspitsmuis

Konijn

Ondergrondse woelmuis

Ree

Rosse woelmuis

Steenmarter

Tweekleurige bosspitsmuis

Veldmuis

Veldspitsmuis

Vos

Waterspitsmuis

Wezel

Woelrat

Amfibieën en reptielen

Adder

Alpenwatersalamander

Bruine kikker

Gewone pad

Hazelworm

Kleine watersalamander

Levendbarende hagedis

Meerkikker

Middelste groene kikker

Ringslang

Vinpootsalamander

Vuursalamander

Vissen

Beekdonderpad

Elrits

Grote modderkruiper

Kwabaal

Dagvlinders

Aardbeivlinder

Bosparelmoervlinder

Bruin dikkopje

Bruine eikenpage

Duinparelmoervlinder

Gentiaanblauwtje

Grote parelmoervlinder

Grote vos

Grote vuurvlinder

Grote weerschijnvlinder

Iepenpage

Kleine ijsvogelvlinder

Kommavlinder

Sleedoornpage

Veldparelmoervlinder

Zilveren maan

Kevers en libellen

Beekrombout

Bosbeekjuffer

Gevlekte glanslibel

Kempense heidelibel

Vliegend hert

Bijlage III Jaarrond beschermde vogelnesten

Voor een klein aantal vogelsoorten geldt dat hun nesten jaarrond beschermd zijn. De nesten van deze vogels zijn ook beschermd buiten het broedseizoen. Er zijn 16 soorten vogels met jaarrond beschermde nestplaatsen:

- Boomvalk
- Buizerd
- Gierzwaluw
- Grote gele kwikstaart
- Havik
- Huismus
- Kerkuil
- Oehoe
- Ooievaar
- Ransuil
- Roek
- Slechtvalk
- Sperwer
- Steenuil
- Wespendif
- Zwarte wouw

Het betreft een indicatieve lijst en deze lijst kan per provincie verschillen. Op dit moment hanteren de meeste provincies de bovenstaande lijst.

Bijlage IV Beschrijving werkzaamheden drinkwaterbedrijven

1. Uitbaggeren, schonen en leegpompen van slibvelden, spoel- en of overstortvijvers

Het periodiek onderhoud van slibvelden, spoel- en of overstortvijvers is van belang voor de drinkwatervoorziening. Slibvelden, spoel- en of overstortvijvers zijn in gebruik om het anorganisch slib dat vrijkomt als gevolg van het zuiveren van grond- of oppervlaktewater / drinkwaterproductie op te vangen, zodat het niet in de omgeving terecht komt. Slibvelden, spoel- en of overstortvijvers kunnen gegraven of natuurlijke laagten zijn, waaruit het spoelwater naar de ondergrond wegzijgt en het slib achterblijft en indroogt. Deze slibvelden, spoel- en of overstortvijvers bevatten na het spoelen enige tijd water en vallen dan droog. Naarmate de sliblaag dikker wordt, verstopt het systeem en wordt het nodig de sliblaag uit te baggeren of af te graven. Slibvelden, spoel- en of overstortvijvers kunnen ook betonnen of folie bakken zijn, waarin het slib uit het spoelwater bezinkt. Als deze vol raken wordt het nodig het slib te verwijderen. Daartoe wordt eerst het bovenwater afgepompt. Daarna kan het vloeibare slib worden afgepompt naar een tankwagen of droogbed, of het kan worden uitgegraven of -gebaggerd. Het anorganische slib bestaat uit kalk, ijzerhydroxiden, aluminiumhydroxiden e.d. en wordt niet op de oever gezet, maar afgevoerd (Wet Bodembescherming).

Het (half) vloeibaar anorganische slib biedt geen biotoop voor beschermde soorten. Wel is het mogelijk dat op basis van substraatlaag van filterzand of aan randen van een natuurlijke vijver zonder folie of beton een helofytenvegetatie ontstaat. En in de waterlaag kunnen vissen of amfibieën voorkomen. Een droogbed biedt zowel een terrestrisch als aquatisch leefmilieu afhankelijk van weersomstandigheden en de verblijftijd. De voorzorgmaatregelen in hoofdstuk 4 zijn zowel op de vloeibare als op de droge afvoer methode van toepassing.

2. Schonon infiltratiewateren

Het periodiek onderhoud van infiltratiewateren is van belang voor de drinkwatervoorziening. Infiltratiewateren dienen om (soms voorgezuiverd) oppervlaktewater in de zandondergrond te laten infiltreren om het na bodempassage terug te winnen en verder te zuiveren tot drinkwater. Infiltratiewateren kunnen zijn vormgegeven als strakke watergangen, maar ook als natuurlijk ogende plassen, zoals in diverse duinwaterwinningen. Aanvoer en infiltratie van water is nodig om voldoende grondwater te kunnen onttrekken voor de drinkwatervoorziening, zonder dat dit leidt tot verzilting van het grondwater of verdroging van het omliggend natuurgebied. Afhankelijk van de bodem en kwaliteit van het geïnfiltrateerde water slijt de bodem na enkele tot vele jaren gebruik dicht en neemt de infiltratiecapaciteit af. Door de bodem te schonen van het slib kan de infiltratiefunctie weer hersteld worden en het evenwicht tussen infiltratie en onttrekking behouden.

Bij het schonen van infiltratiewateren wordt de aanvoer van water gestaakt en vallen de panden tijdelijk droog.

3. Onderhouden en plaatsen peilbuizen en productieputten en putregeneratie

Voor het waterwinstelsel is een stelsel van drinkwaterproductieputten en grondwaterpeilbuizen (waarnemingsputten) in gebruik. Beheer en onderhoud van het stelsel van productieputten en peilbuizen is noodzakelijk voor de zekerstelling van de drinkwatervoorziening en om te voldoen aan de vergunningplicht voor monitoring van effecten van drinkwaterwinning op de omgeving. Daarnaast kunnen peilbuizen in waterwingebieden aanwezig zijn voor bewaking van de abiotische condities in een natuurgebied. Deze bewaking dient het belang van flora en fauna.

De peilbuizen dienen om de stijghoogten en grondwaterstanden in de omgeving te monitoren en/of om de kwaliteit van het grondwater te monitoren ter voorkoming van verontreinigingen in het drinkwater. Het beheer en onderhoud aan peilbuizen bestaat uit het periodiek controleren en zo nodig herstellen van peilbuizen, het uitlezen van drukopnemers of handmatig peilen ten behoeve van de bepaling van grondwaterstanden, en het schoonmaken en bemonsteren van peilbuizen voor chemische analyse. Voor het onderhoud aan het meetnet kan het noodzakelijk zijn peilbuizen bij te plaatsen, bijvoorbeeld om gegevensleemten weg te nemen. Het beheer en onderhoud aan de productieputten bestaat uit het periodiek controleren en zo nodig herstellen van beschadigde of verstopte putten (putregeneratie). Als calamiteit om de drinkwatervoorziening te kunnen garanderen worden incidenteel met spoed nieuwe productieputten geslagen. Het gaat hier over het algemeen om beperkte ruimtebeslag (gemiddeld 100 m²). Er wordt een gat gegraven, ter plekke beton gestort, de pomp geïnstalleerd en de nieuwe productieput wordt aangesloten op het leidingnetwerk.

4. Onderhoud bedrijfsgebouwen

Beheer en onderhoud aan bedrijfsgebouwen is nodig voor het veiligstellen van de drinkwatervoorziening. Het gaat hierbij o.a. om onderhoud aan schilderwerk, dakgoten e.d. en onderhoud aan installaties. Gezien de hygiënische eisen die aan bedrijfsgebouwen voor waterwinning gesteld worden, zijn deze gebouwen vaak zo ingericht dat vleermuizen, permanent verblijvende soorten (bijv. uilen) of broedende vogels zoveel mogelijk geweerd worden.

5. Onderhoud en vervangen leidingen en kabels op bestaand tracé, inbouw en reparatie

Leidingen en kabels vormen een belangrijk onderdeel van de infrastructuur voor de drinkwatervoorziening. Het onderhoud is nodig voor de leveringszekerheid van drinkwater.

De werkzaamheden behelzen het graven en dichtgooien van sleuven t.b.v. onderhoud aan leidingen en kabels. Oppervlaktes boven de leidingen zijn vaak met gras begroeid, soms ook met houtige gewassen en leidingen liggen vaak langs paden of wegen. Het gras wordt kort gehouden en daarom is de kans op het voorkomen van beschermde soorten klein.

6. Onderhoud aan beschoeiing, steigers, dammen, sluizen en duikers

Het betreft werkzaamheden om bestaande objecten schoon te houden, te vervangen of te repareren. De werkzaamheden dienen gericht te zijn op het behoud van de bestaande situatie. De werkzaamheden zijn van belang voor de drinkwatervoorziening en/of de veiligheid.

7. Schonen van watergangen en maaien van oevers

Onder 'schonen' wordt verstaan het weghalen van drijvende of (onder)waterbegroeiingen, het weghalen van afval, vrijhouden van duikers, maaien en afvoeren van onderwatervegetatie en maaien, afvoeren en schonen van oevers. Het regelmatig schonen en maaien is nodig voor het behoud van open water (biotoop) en de aan- of afvoerfunctie van watergangen. Daarmee draagt dit beheer bij aan de veiligstelling van de drinkwatervoorziening en/of aan het behoud van het bestaande hydrologische systeem dat nodig is voor behoud van flora en fauna en/of voor voldoende drooglegging (voorkomen wateroverlast t.b.v. openbare veiligheid en redenen van sociale of economische aard).

Vijvers en poelen zijn meestal geen onderdeel van het drinkwaterproductieproces, maar dienen als biotoop voor flora en fauna. Voor het behoud van dit biotoop is regelmatig schonen en maaien nodig.

8. Baggeren van waterbodems

Het betreft hier werkzaamheden die tot doel hebben de afvoercapaciteit of doorstroomprofiel van watergangen en inlaatkanalen te herstellen. Daarnaast hebben verschillende drinkwaterbedrijven haventjes in gebruik voor aanvoer van materialen en dienen deze op diepte gehouden te worden. Doorgaans worden deze werkzaamheden niet jaarlijks uitgevoerd. Het baggeren is nodig voor het behoud de aan- of afvoerfunctie van watergangen, inlaatkanalen en havens. Daarmee draagt dit beheer bij aan de veiligstelling van de drinkwatervoorziening en/of aan het behoud van het bestaande hydrologische systeem dat nodig is voor behoud van flora en fauna en/of voor voldoende drooglegging (voorkomen wateroverlast t.b.v. openbare veiligheid en redenen van sociale of economische aard).

Vijvers en poelen zijn meestal geen onderdeel van het drinkwaterproductieproces, maar dienen als biotoop voor flora en fauna. Afhankelijk van de snelheid waarmee ze verlanden is het periodiek baggeren nodig voor het behoud van dit biotoop.

9. Werkzaamheden aan houtige beplanting

Het betreft hier alle zaag- en knipwerkzaamheden zoals kap van bomen, dunnen in bos, afzetten van struweel, snoeien, scheren van heggen, afzetten van knotwilgen en ringen. Het gaat hierbij om bomen en struiken in bos en bosjes, singels, houtwallen, berm, struweel, hakhout en griend, plantsoen of op oevers en om solitaire (knot)bomen en struiken en om het verwijderen van bos- en struweelopslag in open vegetatie.

Bomen en struiken plegen steeds meer uit te groeien en kunnen daarmee andere soorten/exemplaren of de naastliggende natuurwaarden of gebruiksfuncties belemmeren. Ook treedt opslag op in open vegetatie, zoals heide en schraalland, waardoor deze vegetatie verdrongen wordt. De werkzaamheden zijn gericht op het behoud of verbetering van de bestaande situatie ten behoeve van de bescherming van flora en fauna. Langs wegen en paden omvat het ook snoeien of kappen ten behoeve van de openbare veiligheid.

Overigens valt het kappen van bomen anders dan uit een oogpunt van beheer en onderhoud van de opstand onder de categorie 'ruimtelijke ontwikkeling en inrichting'. Voor dergelijke werkzaamheden geldt ook het onderdeel houtopstanden van de Wet natuurbescherming. De gedragscode dient niet als vrijstelling van de ontheffingsplicht of meldingsplicht voor het kappen van bomen. Voor het kappen van bomen geldt dat de initiatiefnemer schade moet vermijden en wanneer nodig een ontheffing dient aan te vragen. De gedragscode kan dienen

als hulpmiddel en leidraad om schade te voorkomen en voor het aanvragen van een ontheffing.

10. Begrazing

Begrazen kan plaatsvinden op een breed scala van natuurterreinen, zoals bijvoorbeeld graslanden, heidevelden, duingebieden maar ook in bos. Het gaat hier alleen om het begrazen met gehouden dieren als runderen, paarden, geiten en schapen. Begrazing vindt plaats voor het behoud van flora en fauna.

De gehanteerde begrazingsdruk wordt in het beheerplan onderbouwd door een ter zake kundige ecologisch deskundige.

11. Onderhoud aan en plaatsen van hekken, afrasteringen, wildrasters en terreinmeubilair

Op de terreinen van de drinkwaterbedrijven zijn hekken, afrasteringen, wildrasters en terreinmeubilair, zoals bebording en prullenbakken aanwezig om de drinkwaterinfrastructuur te beschermen en/of om te voorkomen dat dieren ontsnappen of om verstoring van kwetsbare gebieden door recreanten te voorkomen. Het beheer en onderhoud van deze voorzieningen dient dus de drinkwatervoorziening en/of het behoud van flora en fauna.

Het betreft hier voornamelijk vervanging of reparaties aan hekken en afrasteringen en wildrasters.

12. Maaien van graslanden, bermen en rietlanden

Het maaien van natuurterrein is bedoeld om de halfnatuurlijke natuurdoelen in stand te houden of in natuurwaarde te verbeteren. Het gaat om extensief beheer: minder dan drie keer maaien per groeiseizoen.

Rietlanden komen voor in en langs de oevers van ondiepe wateren zoals infiltratiewateren en langs andere wateren en op als rietland beheerde natte percelen. Het maaien van rietland is noodzakelijk om rietlanden in stand te houden en aldus te behouden als leefgebied voor vogels en andere beschermde soorten. In infiltratiewateren is het jaarlijks maaien van riet noodzakelijk om te voorkomen dat de panden dichtgroeien en de infiltratiecapaciteit afneemt.

Rietlandbeheer kent twee varianten. Als het erom gaat het riet optimaal te laten groeien en een hoge en dichte rietvegetatie te behouden, zoals in de rietteelt en ten behoeve van vogels van rietland, dan wordt in de wintermaanden gemaaid. Als het erom gaat het riet ijl te houden, dan dient in juli of begin augustus gemaaid te worden (de periode voordat riet de nutriënten uit de bladeren opslaat in de wortelstokken). Dit beheer wordt o.a. toegepast in veenmosrietlanden en in met riet verruigde natte graslanden. Ook in infiltratiewateren wordt riet jaarlijks vroeg gemaaid om het dichtgroeien tegen te gaan.

13. Plaggen, maaien en chopperen van heide, veenmosrietland en duingraslanden

Het plaggen, maaien en chopperen is bedoeld om de heiden, veenmosrietlanden en duingraslanden in stand te houden of in kwaliteit te verbeteren. Het gaat om kleinschalig, gefaseerd en extensief beheer. Op heiden gaat het met name om plaggen, maaien en chopperen volgens het visgraatmodel. Plaggen, maaien en chopperen vindt maximaal 1 keer

per 25-50 jaar plaats. Deze handelingen kunnen zowel machinaal (met klein materieel) als handmatig worden uitgevoerd. Ook het afvoeren en/of verwerken van materiaal behoren tot deze handeling.

14. Onderhoud van paden en wegen

Het betreft hier het maaien van onverharde en semiverharde paden en wegen, het periodiek schaven/egaliseren van zandpaden en onderhoud van verhardingen (inclusief herbestrating), waarbij binnen een afstand van maximaal 2 meter van de wegen/ paden werkzaamheden plaatsvinden. Het onderhoud van bermen wordt hier niet beschreven. Gezien het intensieve onderhoud (minimaal 2 maal per jaar maaien) van wegen en paden zal de kans klein zijn op het aantreffen van beschermde soorten of broedende vogels op de grond. Werkzaamheden kunnen het gehele jaar plaatsvinden, mits de regels onder zorgvuldig werken in acht genomen worden.

Bijlage V Goedkeuringsbesluit Gedragscode Wet natuurbescherming voor drinkwaterbedrijven. Onderdeel Soortenbescherming.

> Retouradres 19530, 2500 CM Den Haag

KWR Watercycle Research Institute
t.a.v. Edu Dorland
Postbus 1072
3430 BB Nieuwegein

**Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland**
Postbus 19530
2500 CM DEN HAAG
www.rvo.nl
T 088-042 42 42
wnb@rvo.nl

Onze referentie
GC/2018/005

Datum 26 mei 2021
Betreft Goedkeuringsbesluit
Gedragscode Wet natuurbescherming voor drinkwaterbedrijven. Onderdeel
Soortenbescherming.

Geachte heer Dorland,

Bij besluit van 23 februari 2021 heeft u het goedkeuringsbesluit (hierna: besluit) voor de door u opgestelde gedragscode ontvangen. Er is een foutieve term in het goedkeuringsbesluit opgenomen. Daarom heb ik besloten het besluit ambtshalve te wijzigen. Dit gewijzigde besluit vervangt het oorspronkelijke besluit en moet als bijlage aan de gedragscode worden toegevoegd.

Procesverloop

Op 23 juli 2020 heeft u mij de *'Gedragscode Wet natuurbescherming voor drinkwaterbedrijven. Onderdeel Soortbescherming'* (hierna: gedragscode) aangeboden in het kader van de Wet natuurbescherming (hierna: de Wnb) met het verzoek deze goed te keuren.

Voor de goedkeuring wordt de Uniforme Openbare Voorbereidingsprocedure van Afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht gevolgd. De gedragscode heeft samen met het ontwerpbesluit vanaf 17 december 2020 gedurende zes weken ter inzage gelegen. Op het ontwerpbesluit en de gedragscode zijn geen zienswijzen ingediend. Op 23 februari 2021 is het besluit genomen en de gedragscode goedgekeurd.

Ambtshalve wijziging

Op 15 april 2021 is door dr. E. Dorland aangegeven dat in het besluit van 23 februari 2021 een foutieve term is opgenomen onder *'Geografische reikwijdte'*. Het besluit is op dit punt ambtshalve gewijzigd. De ambtshalve wijziging vervangt het besluit van 23 februari 2021.

Wettelijk kader

Vrijstelling op basis van een gedragscode

Op grond van artikel 3.31 Wnb kan vrijstelling worden verleend van de verboden bedoeld in de artikelen 3.1, 3.2, zesde lid, 3.5, 3.6 tweede lid, of 3.10 Wnb, en de krachtens artikel 3.11 Wnb, eerste lid, geldende verplichting tot melding, bij handelingen die zijn beschreven en aantoonbaar worden uitgevoerd conform een

door de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit goedgekeurde gedragscode en die plaatsvinden in het kader van:

- a. een bestendig beheer of onderhoud aan vaarwegen, watergangen, waterkeringen, waterstaatswerken, oevers, vliegvelden, wegen, spoorwegen of bermen, of in het kader van natuurbeheer;
- b. een bestendig beheer of onderhoud in de landbouw of de bosbouw;
- c. een bestendig gebruik; of
- d. een ruimtelijke ontwikkeling of inrichting.

Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland

Onze referentie
GC/2018/005

Goedkeuring gedragscode

Een gedragscode wordt conform artikel 3.31, tweede lid, Wnb uitsluitend goedgekeurd als hierin een wijze van uitvoering van werkzaamheden is beschreven, waarmee afdoende gewaarborgd is dat ten aanzien van beschermde soorten:

- a. voldaan wordt aan de genoemde voorwaarden, zoals genoemd in de artikelen 3.3, vierde lid, 3.8, vijfde lid en 3.10, tweede lid, onder a, e, f of g, Wnb;
- b. geen benutting of economisch gewin plaatsvindt;
- c. zorgvuldig wordt gehandeld.

Zorgvuldig handelen houdt in dat van de beschreven werkzaamheden geen wezenlijke invloed uitgaat op beschermde soorten en voorafgaand en tijdens de werkzaamheden in redelijkheid alles wordt verricht of gelaten om schade aan beschermde planten en/of diersoorten te voorkomen, of zo veel mogelijk te beperken.

Afstemming met provincies

Overeenkomstig artikel 3.31, vierde lid, Wnb heb ik mijn voornemen tot het goedkeuren van de gedragscode afgestemd met Gedeputeerde Staten van de provincies. Genoemde afstemming heeft uit oogpunt van efficiëntie plaatsgevonden voorafgaand aan het indienen van de gedragscode voor goedkeuring, opdat gewenste aanpassing van de gedragscode onverwijld in gang kon worden gezet.

Toetsing

Reikwijdte van de gedragscode

Gebruikers

De gedragscode is opgesteld in opdracht van Vewin en is primair bedoeld voor alle Nederlandse drinkwaterbedrijven of door partijen die werken onder regie van een drinkwaterbedrijf. Dit kan alleen als deze partijen voldoen aan alle eisen en voorwaarden die de gedragscode stelt aan de uit te voeren werkzaamheden.

Werkzaamheden

In paragraaf 2.2 worden de werkzaamheden genoemd die onder 'bestendig beheer en onderhoud' verstaan worden en die onder de vrijstelling van deze gedragscode vallen.

Deze werkzaamheden vallen naar mijn oordeel onder bestendig beheer of onderhoud, of bestendig gebruik als bedoeld in artikel 3.31, eerste lid, onder a en c, Wnb, mits het hierbij gaat om werkzaamheden die steeds gericht zijn op behoud van de bestaande situatie.

Soorten

Voor werkzaamheden die in het kader van bestendig beheer en onderhoud worden uitgevoerd geldt de gedragscode als vrijstelling voor alle soorten zoals genoemd in bijlage II en bijlage III van de gedragscode, mits conform de voorgeschreven maatregelen wordt gewerkt.

Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland

Onze referentie
GC/2018/005

Geografische reikwijdte

De gedragscode is van toepassing op de beheergebieden van alle Nederlandse drinkwaterbedrijven. De gedragscode kan uitsluitend voor bovengenoemde werkzaamheden in het kader van bestendig beheer en onderhoud gebruikt worden.

Gunstige staat van instandhouding en andere bevredigende oplossing

Bij een correcte naleving van de gedragscode is gewaarborgd dat de betreffende werkzaamheden geen wezenlijke negatieve invloed kunnen hebben op de staat van instandhouding van beschermde soorten. Er wordt namelijk een ecologisch protocol opgesteld door een ecologisch deskundige op het gebied van de aanwezige soorten. In het ecologisch werkprotocol worden afspraken vastgelegd met betrekking tot de beschermde soorten. Er wordt een beoordeling opgenomen van de mogelijke effecten op beschermde soorten en maatregelen die verbodsbepalingen op de Wnb weten te voorkomen. De gunstige staat van instandhouding van beschermde soorten wordt daarmee gewaarborgd.

Vóór het uitvoeren van de werkzaamheden moet worden afgewogen of er een andere bevredigende oplossing bestaat die leidt tot minder schade aan beschermde planten en/of diersoorten. Ik verzoek u dan ook om dit aspect in een vroeg stadium van de planvorming te beoordelen en om de besluitvorming hieromtrent te documenteren.

Beoordeling belangen

Deze in de gedragscode beschreven werkzaamheden worden uitgevoerd in het belang van de 'volksgezondheid of openbare veiligheid', 'dwingende redenen van groot openbaar belang' en 'bescherming van wilde flora of fauna'.

'Volksgezondheid of openbare veiligheid'

Een aantal werkzaamheden in waterwingebieden van drinkwaterbedrijven vindt plaats om de volksgezondheid te garanderen. De beschikbaarheid van voldoende productiecapaciteit en (schone) bronnen is noodzakelijk om nu en in de toekomst voldoende drinkwater te kunnen leveren. In de Drinkwaterwet is verder vastgesteld dat drinkwater geen nadelige invloed mag hebben op de gezondheid. Het beheer van waterwingebieden draagt bij aan de bescherming van schone drinkwaterbronnen. Voor de genoemde activiteiten in deze gedragscode geldt daarom ook dat ze plaatsvinden in het kader van de volksgezondheid.

'Dwingende redenen van groot openbaar belang'

De werkzaamheden die in de gedragscode zijn beschreven, behoren tot of worden uitgevoerd ten behoeve van de wettelijk opgedragen taken van de drinkwaterbedrijven (Drinkwaterwet). Werkzaamheden ten behoeve van de veiligstelling van de openbare drinkwatervoorziening zijn van groot openbaar belang. Drinkwaterbedrijven zijn verplicht om een continue en betrouwbare levering van drinkwater mogelijk te maken. Behalve werkzaamheden zoals het reguliere onderhoud aan pompputten, waarnemingsputten, leidingen, installaties,

gebouwen en spoelvijvers, zijn ook het milieuvriendelijk beheer van het intrekgebied (ter bescherming van de kwaliteit van het onttrokken water) en het periodieke onderhoud aan infiltratiepanden, inlaatkanalen en dergelijke noodzakelijk voor het garanderen van voldoende kwantiteit.

Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland

Onze referentie
GC/2018/005

'Bescherming van wilde flora of fauna'

Inrichting en beheer van waterwingebieden zijn van belang om schoon drinkwater te kunnen veiligstellen. Een groot deel van de waterwingebieden zijn ingericht als natuur en worden als zodanig beheerd. Dit zorgt dat het water tijdens de infiltratie niet vervuild raakt en biedt bescherming van de natuurlijke bronnen.

Ook zorgt dit voor de beschikbaarheid en instandhouding van groeiplaatsen en leefgebieden voor beschermde flora en fauna. De drinkwaterbedrijven leveren op deze wijze een belangrijke bijdrage aan de natuur in Nederland.

Naar mijn oordeel passen de genoemde werkzaamheden binnen de voorwaarden en belangen genoemd in de artikelen 3.3, vierde lid, 3.8, vijfde lid, en 3.10, tweede lid, onder a, e, f of g, Wnb. Voor de activiteiten zoals beschreven in de gedragscode voor de uitvoering van werkzaamheden voor bestendig beheer of onderhoud kan dan ook vrijstelling van de verboden genoemd in de betreffende artikelen van de Wnb worden verleend bij het toepassen van deze gedragscode.

Voorzorgsmaatregelen

Wezenlijke negatieve invloed

Met een gedragscode moet door zorgvuldig handelen een wezenlijk negatieve invloed op (de lokale populaties van) beschermde soorten worden voorkomen. Het is de verantwoordelijkheid van de gebruiker van de gedragscode om bij elk project te beoordelen of hiervan sprake is. Dit moet van geval tot geval worden beoordeeld. Omdat een gedragscode juist bedoeld is om gebruikt te kunnen worden in meerdere gevallen, moet worden aangegeven hoe bij elk individueel project beoordeeld wordt of er sprake is van wezenlijk negatieve invloed op beschermde soorten. De gedragscode voldoet op dit punt aan de eisen die hieraan worden gesteld.

Maatregelen voor zorgvuldig handelen

In hoofdstuk 4 van de gedragscode zijn voorzorgsmaatregelen opgenomen om (risico op) schade aan beschermde soorten te minimaliseren. In geval er onvoorziene natuurwaarden worden aangetroffen tijdens werkzaamheden, staat in paragraaf 2.7 beschreven hoe er moet worden gehandeld.

De beschreven voorzorgsmaatregelen zijn minimumnormen voor zorgvuldig handelen, waar de gebruiker van de gedragscode zich in ieder geval aan moet houden. Waar bijvoorbeeld staat "zo veel mogelijk", "in redelijkheid" of "in beginsel", beschouw ik de daar beschreven voorzorgsmaatregel als de concreet na te leven gedragsregel. Als ondanks het werken conform de voorgeschreven maatregel(en) toch incidenteel schade optreedt aan beschermde soorten, is de vrijstelling die deze gedragscode verleent van toepassing.

Ecologisch werkprotocol

De relevante maatregelen voor zorgvuldig handelen zijn in een ecologisch werkprotocol opgenomen. Dit ecologisch werkprotocol moet op de locatie, waar de werkzaamheden worden uitgevoerd, aanwezig zijn en bekend zijn onder werknemers die betrokken zijn bij de werkzaamheden. Werkzaamheden moeten volgens dit protocol uitgevoerd worden.

Het ecologisch werkprotocol beschrijft u in paragraaf 3.5. De betrokkenen worden voorafgaand aan de werkzaamheden geïnformeerd over de gedragscode en de te volgen werkwijze.

Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland

Onze referentie
GC/2018/005

Benutting of economisch gewin

Naar mijn oordeel vindt er bij de beschreven werkzaamheden geen benutting of economisch gewin van beschermde soorten plaats.

Verantwoordelijkheid

De eindverantwoordelijkheid voor het toepassen van de gedragscode bij werkzaamheden ligt bij de drinkwaterbedrijven. Dit betekent dat wanneer bijvoorbeeld aannemers beheer en onderhoud uitvoeren in opdracht van een drinkwaterbedrijf, deze partijen duidelijke instructies van het drinkwaterbedrijf krijgen voor het gebruik van de gedragscode. De verantwoordelijkheden worden in paragraaf 3.2 en 3.3 van de gedragscode beschreven.

Calamiteiten

In paragraaf 2.6 van de gedragscode wordt aangegeven hoe gehandeld moet worden bij het optreden van calamiteiten. Voor zover in de gedragscode wordt ingegaan op calamiteiten, wordt opgemerkt dat het niet mogelijk is om in die situaties te voorzien bij een gedragscode. Calamiteiten vallen dan ook niet onder de reikwijdte van de gedragscode. Voor calamiteiten zal daarom (zo nodig) een afzonderlijke ontheffing moeten worden aangevraagd.

Documentatie van de toepassing van de gedragscode

De toepassing van de gedragscode moet goed gedocumenteerd worden. In paragraaf 3.6 van de gedragscode is voorzien in de wijze waarop dit moet gebeuren. De documenten moeten tot twee jaar na afloop van een activiteit worden gearhiveerd.

Inventarisatie

Wijze van inventariseren en deskundigheid

In paragraaf 3.4 van de gedragscode is beschreven hoe onderzoek naar beschermde soorten moet worden uitgevoerd. Gestart wordt met een bureauonderzoek om uit te zoeken of beschermde soorten in het onderzoeksgebied aanwezig kunnen zijn en wordt een verkennend onderzoek of Quicksan uitgevoerd in het veld. Wanneer nader onderzoek noodzakelijk is, wordt dit uitgevoerd door een deskundige waarbij gebruik wordt gemaakt van erkende methoden zoals uitgewerkt in de kennisdocumenten soort-natuurbescherming en soortinventarisatieprotocollen. In paragraaf 2.3, kader 2.1 staat opgenomen wat wordt verstaan onder een ecologisch deskundige op het gebied van de soorten.

Lijst met beschermde soorten

De gedragscode bevat een lijst met soorten waar een inventarisatie zich op moet richten. In bijlage II van de gedragscode heeft u een overzicht van de te beschermen soorten opgenomen. In bijlage III heeft u een overzicht van jaarrond beschermde vogelnesten opgenomen. Ik wijs u er op dat de verbodsbepalingen gelden voor alle broedende vogels.

Geldigheidsduur gegevens

Inventarisatiegegevens zijn 3 jaar geldig voor jaarrond beschermde vogelnesten en soorten van Bijlage IV van de Habitatrichtlijn¹ evenals soorten van bijlage II van de Conventie van Bern² en bijlage I bij de Conventie van Bonn³. Voor overige soorten geldt een cyclus van 5 jaar.

Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland
Onze referentie
GC/2018/005

Aandachtspunten bij het gebruik van de gedragscode

Natuurkalender

In de gedragscode wordt gebruik gemaakt van (natuur)kalenders. In de gedragscode wordt dit 'voorkeursperiode werkzaamheden' genoemd. Ik wil benadrukken dat een natuurkalender een hulpmiddel is voor de planning van werkzaamheden om een eventuele verstoring van flora en fauna te minimaliseren. De aangegeven gunstige en ongunstige perioden staan daarom niet vast, maar zijn richtlijnen. Actieve perioden van bepaalde soorten kunnen per jaar verschillen. De natuurkalenders kunnen daarom slechts een indicatie geven. Daarom moet altijd een ecologisch deskundige geraadpleegd worden.

Vogels

Voor vogels moet u rekening houden met het broedseizoen. Ik wijs u erop dat in de Wnb voor het broedseizoen geen standaardperiode wordt gehanteerd. Van belang is of een broedgeval aan de orde is, ongeacht de periode. Verder wijs ik u erop dat verblijfplaatsen van vogels die hun nestplaats en de directe omgeving daarvan het hele jaar als rust- en verblijfplaats gebruiken, jaarrond zijn beschermd.

Om rekening te kunnen houden met de actuele gevoelige perioden van de aanwezige soorten, betreft u een ecologisch deskundige bij de planning en uitvoering van de werkzaamheden.

Zorgplicht

Ik wijs u erop dat voor alle soorten de zorgplicht van artikel 1.11 Wnb geldt. Deze zorgplicht is van toepassing op zowel beschermde als onbeschermde dieren en plantensoorten, ongeacht een ontheffing of een vrijstelling op grond van een goedgekeurde gedragscode. De zorgplicht schrijft voor dat u zoveel als redelijkerwijs mogelijk is schade aan dieren- en plantensoorten voorkomt en, voor zover dat niet mogelijk is, aangerichte schade ongedaan maakt.

Beperkingen van de gedragscode

De vrijstelling op basis van deze goedkeuring geldt uitsluitend voor de werkzaamheden en soorten waarvoor in de gedragscode voorzorgsmaatregelen zijn opgenomen. In Bijlage II en bijlage III is een lijst met soorten opgenomen waarvoor deze gedragscode van toepassing is.

¹ Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (PbEG 1992 L 206).

² Op 19 september 1979 te Bern tot stand gekomen Verdrag inzake het behoud van wilde dieren en planten en hun natuurlijke leefmilieus (Trb. 1980, 60).

³ Op 23 juni 1979 te Bonn tot stand gekomen Verdrag inzake de bescherming van trekkende wilde diersoorten (Trb. 1980, 145).

Indien de werkzaamheden ertoe leiden dat de ecologische functionaliteit van de verblijf- en voortplantingsplaatsen van beschermde soorten verloren gaat, valt dit niet onder de vrijstelling van de gedragscode maar moet een ontheffing worden aangevraagd.

Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland

Onze referentie
GC/2018/005

Als u voor het uitvoeren van uw maatregelen beschermde planten en dieren moet verplaatsen is dat toegestaan. U mag deze soorten verplaatsen uit de directe gevarenzone naar een vergelijkbare habitat qua kwaliteit en omvang in de directe omgeving.

Voorwaarde is wel dat u de beschermde planten en dieren in één keer verplaatst, zonder onnodig oponthoud. In deze situatie is geen sprake van het uitzetten van dieren in de zin van artikel 3.34 Wnb, waardoor een aparte ontheffing van de verbodsbepalingen van artikel 3.34 Wnb niet aan de orde is.

Vleermuizen, muizen en vogels mogen nadrukkelijk niet gevangen of verplaatst worden. Reden hiervoor is de stressgevoeligheid van deze dieren. Bij het vangen kunnen zij overlijden. Wilt u dieren of planten tijdelijk ergens anders onderbrengen, zonder hen (direct) vrij te laten in de omgeving? Dan heeft u altijd een ontheffing nodig. Ook hier is de zorgplicht van toepassing. Het verplaatsen moet dan ook gebeuren buiten de kwetsbare perioden van de betreffende soort. Een goedgekeurde gedragscode op grond van de Wnb laat de toepassing van de andere bepalingen van de Wnb onverlet, zoals de regels ter bescherming van Natura 2000-gebieden en/of de meld- en herplantplicht van houtopstanden (respectievelijk hoofdstukken 2 en 4 Wnb).

Duur geldigheid van de gedragscode

De goedkeuring geldt tot 1 juni 2023. Daarna wordt bezien of de uitkomsten van het project 'Gedragscode, hoe verder' leiden tot aanpassing van de code.

Op grond van artikel 5.4, negende lid van de wet kan het goedkeuringsbesluit worden ingetrokken indien naar mijn oordeel de instandhouding van de soorten, of de trend in de staat van instandhouding van deze soorten daartoe noodzaakt.

Met dit goedkeuringsbesluit vervalt de 'Gedragscode Flora- en Faunawet voor drinkwaterbedrijven', die is goedgekeurd op 11 december 2009 en op 7 juli 2016 voor het laatst is verlengd.

Project 'gedragscodes, hoe verder?'

Gedurende het project 'gedragscodes, hoe verder?' is duidelijk geworden dat het Reikwijdtedocument waar hard aan gewerkt wordt een belangrijk onderdeel vormt voor huidige en toekomstige gedragscodes. Daarnaast worden er over andere onderwerpen afspraken gemaakt die uiteindelijk ook in beleidsregels kunnen worden vastgelegd. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de meldplicht.

Om op enig moment alle goedgekeurde gedragscodes een uniforme werkwijze te laten bevatten, is er voor gekozen de goedkeuringstermijn te laten lopen tot 1 juni 2023. Vóór 1 juni 2023 worden de goedgekeurde gedragscodes indien nodig aangepast aan de vastgestelde werkwijze en omgezet naar de Omgevingswet. Vervolgens worden ze op 1 juni 2023 verlengd met 5 jaar.

Evaluatie en monitoring

Drie jaar na goedkeuring van de gedragscode wordt een evaluatie uitgevoerd naar de doeltreffendheid en werkbaarheid van deze gedragscode. De resultaten van de evaluatie worden betrokken bij het opstellen van de nieuwe gedragscode. De evaluatie van de gedragscode wordt samen met het concept van de nieuwe gedragscode toegestuurd aan Rijksdienst voor Ondernemend Nederland om mee te nemen bij de beoordeling.

Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland

Onze referentie
GC/2018/005

Vanuit ecologisch perspectief is vooral de vraag relevant of de uitgevoerde maatregelen het gewenste effect gehad hebben op de beschermde soorten. U moet daarom de populatie(s) van de beschermde soorten en de effectiviteit van de uitgevoerde maatregelen laten monitoren door een ecologisch deskundige. Dit gebeurt bij minimaal één activiteit per drinkwaterbedrijf per jaar. De monitoringsverslagen moeten worden toegezonden aan Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, onder vermelding van Team Vergunningen Natuur.

Conclusie

Ik keur de *'Gedragscode Wet natuurbescherming voor drinkwaterbedrijven. Onderdeel Soortbescherming'* goed. De goedkeuring geldt tot 1 juni 2023. Gezien bovenstaande overwegingen en met inachtneming van de aanvullingen en aanpassingen, ben ik van mening dat de gedragscode een werkwijze voorschrijft die voldoet aan de vereisten in artikel 3.31, tweede lid, Wnb.

Wanneer aantoonbaar conform de gedragscode wordt gewerkt geldt een vrijstelling van de verbodsbepalingen genoemd in de artikelen 3.1, tweede en vierde lid, 3.5, tweede en vierde lid, 3.10, eerste lid, aanhef en onder b en c, Wnb voor alle soorten zoals opgenomen in bijlage II en III van de gedragscode.

Beroepschrift

Binnen zes weken na de dag waarop dit besluit is gepubliceerd kunnen belanghebbenden een beroepschrift indienen bij de sector bestuursrecht van de rechtbank binnen het rechtsgebied waarvan de indiener van het beroepschrift zijn woonplaats in Nederland heeft.

Meer informatie

Heeft u nog vragen, kijk dan op onze website mijn.rvo.nl. Of bel ons: 088 042 42 42 (lokaal tarief).

Hoogachtend,

De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit,
Namens deze:

Drs. M.M. van der Burg
Directeur Kernprocessen EU
Rijksdienst voor Ondernemend Nederland